

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

**Charakter etiopského politického systému za vlády Mengistu
Haile Mariama (1974-1991)**

Diplomová práce

Autor: Jaroslav Uvízl
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Politologie – africká studia
Vedoucí: Doc. PhDr. Vlastimil Fiala, CSc.

Hradec Králové, 2015

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma *Charakter etiopského politického systému za vlády Mengistu Haile Mariama (1974-1991)* vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.“

V Praze dne 27. dubna

Jaroslav Uvízl

Poděkování

"Na tomto místě bych rád poděkoval Doc. PhDr. Vlastimilu Fialovi, CSc. za cenné připomínky a odborné rady, kterými mi pomohl při vypracování této diplomové práce."

Anotace

UVÍZL, JAROSLAV. *Charakter etiopského politického systému za vlády Mengistu Haile Mariama (1974-1991)*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2015, 89 pp. Diplomová práce.

Tato práce pojednává o povaze etiopského politického systému v průběhu vlády Mengistu Haile Mariama v letech 1974-1991. Cílem diplomové práce je popsat a analyzovat průběh změn institucionálního uspořádání v různých vývojových etapách a jejich dopad na společnost. Práce prezentuje dostupné teoretické poznatky týkající se politických uskupení, stranického systému, povahy režimů, ideologie, legitimacy a zdrojů moci. Zabývá se rovněž analýzou příčin, které ke změnám vedly, ať už za nimi stály individua či organizace. To vše v kontextu situace na mezinárodní politické scéně charakterizované bipolárním uspořádáním světa a následným rozpadem sovětského bloku. Takto pojatá teoretická část je východiskem pro praktickou část, která pomocí srovnávací metody představuje odlišnosti a změny marxistického režimu od nahrazené monarchie. V řadě případů není možné obejít se bez historického exkurzu, bez něž by mohly být některé zkoumané procesy vytrženy z kontextu. Mezi informačními zdroji, se objevuje jak literatura domácí, tak práce zahraničních autorů. Využito je rovněž informačních zdrojů mezinárodních, vládních i nevládních organizací.

Klíčová slova: afro-marxismus, Derg, COPWE, instituce, politické strany, etnicita, separatismus

Annotation

UVÍZL, JAROSLAV. *The Nature of Ethiopian Political System During the Reign of Mengistu Haile Mariam (1974-1991)*. Hradec Kralove: Faculty of Arts, University of Hradec Kralove, 2015, 89 pp. Master`s Diploma Thesis.

This work deals with the nature of Ethiopian political system during the reign of Mengistu Haile Mariam in years 1974-1991. The aim of this diploma thesis is to describe and analyse the changes of institutional order in various developmental stages and the impact they had on the society. The paper presents available theoretical findings regarding the political orders, party system, the nature of the regimes, ideology, legitimacy and the sources of power. This thesis deals with the analyses of the causes that led to the changes, whether they were brought about by individuals or organizations. All of the changes are described in context of the international political scene situation characterized by the bipolar world order and the subsequent disintegration of the Soviet Union.

The theoretical part represents the basis for the practical part, which puts forward the comparative analyses of Marxist regime and replaced monarchy. In many cases it is necessary to provide a historical excursion to ensure the examined processes would be explored in context.

The work draws on Czech authors as well as the foreign sources. The Information resources of international, governmental and non-governmental organizations are used as well.

Key words: afro-marxism, Derg, COPWE, institutions, political parties, ethnicity, separatism

Obsah

Úvod.....	10
1. Typologie nedemokratických režimů	14
2. Historická perspektiva - země po odchodu Britů	18
3. Politické a ekonomické předpoklady vzniku třídního konfliktu - geneze revoluce	23
4. Mezinárodní politická situace, studená válka, soupeření velmocí.....	29
5. Vláda Dergu (1974-1987)	31
5.1 Formování Dergu.....	31
5.2 Coup d'état (12.9.1974), první vnitřní konflikt	32
5.3 Ideologická opora Dergu - bílý teror.....	33
5.4 Druhý vnitřní konflikt. Radikálové vs. umírnění - rudý teror	35
6. Instituce marxistického režimu	37
6.1 COPWE - Commission for Organizing the Party of the Working People of Ethiopia (1979-1984)	37
6.2 WPE - Workers' Party of Ethiopia (1984).....	40
6.3 Shengo - etiopský parlament (1987-1991)	42
6.3.1 Volební systém	43
6.3.2 Volby do Shenga 1987	44
7. Institucionální komparace. Monarchie vs. marxistický režim	46
7.1 Ústava 1955.....	47
7.2 Ústava 1987.....	49
7.3 Srovnání	51
8. Pád marxistického režimu (1991) - analýza příčin.....	53
8.1 Eritrejský separatismus	53
8.2 Etiopsko-somálský konflikt. (1977-1978)	56
8.3 Ekonomické problémy	57
8.4 Konec studené války.....	58
8.5 Shrnutí.....	60
9. Postscriptum	62
9.1 Stranický systém	63
9.2 První svobodné volby 1994 a 1995	65
9.3 Současný politický systém.....	69
Závěr	74
Použitá literatura	79
Prameny a literatura	79
Noviny	82
Internetové zdroje	82
Přílohy	84

Základní pojmy

Afro-marxismus - marxistický socialismus, který se rozšířil v Africe mezi léty 1963-1995. Jako státní ideologie se často etabloval prostřednictvím vojenských převratů. Zpravidla se jedná o jednostranický autoritářský politický systém. Všechny tyto režimy do jisté míry vytvářely různé aliance s tehdejším Sovětským svazem.

DERG - etiop. rada. Zkráceně používáno pro Prozatímní vojenskou správní radu. Marxisticko-leninská vojenská junta vládoucí v Etiopii v letech 1974-1987. Podrobněji v příslušné kapitole. Motto: etiop. *Itiopiya Tikdem*, angl. *Ethiopia First*

Ge`ez - semitský jazyk, patrně odštěpený z jihoarabštiny, klasická etiopština používaná zhruba do 14. stol., kdy byla nahrazena amharštinou. Dodnes používán jako liturgický jazyk.

Kebele, wereda - nižší správní jednotky

National Shengo - (1987-1991) angl. *National Shengo* - legislativní orgán zřízený novou ústavou z roku 1987. Shengo byl definován jako nejvyšší orgán státní moci, těžiště reálné moci se však nadále nacházelo v Mengistových rukou a WPE. Po Mengistově svržení byl Shengo zrušen.

Tewahedo - v jazyce Ge`ez můžeme přeložit jako "sjednocení v jedno". Východní ortodoxní křesťanská církev v Etiopii, do roku 1959 administrativně náležející pod Koptskou ortodoxní církev v Alexandrii. Za zakladatele je považován Frumentius (4. stol. Libanon - 383 Etiopie).

Vanguard party - politická strana jež vede masy k revoluci. Lenin tvrdil, že pracující nejsou schopni vést revoluci sami. Mají je vést malé skupiny profesionálních revolucionářů.

Zkratky použité v textu

CELU - (*Confederation of Ethiopian Labour Unions*) - Konfederace svazů etiopských pracujících v soukromém sektoru.

COPWE - (*Commission for Organizing the Party of the Working People of Ethiopia*) Organizace zřízena r. 1979 na nátlak Sovětského svazu, jejímž smyslem byla příprava na vznik etiopské komunistické strany. Velmi brzy se však stal zástěrkou pro k likvidaci politických oponentů. V rámci této přípravné komise existovala rovněž mládežnická a ženská sekce. Výbor byl rozpuštěn r. 1984.

EDU - Etiopská demokratická unie

EPRDF - Etiopská lidová revoluční demokratická strana

EPRP - (*Ethiopian People`s Revolutionary Party*) Zal. roku 1972 v Záp. Berlíně etiopskými exulanty. Její ideologii je mezi léty 1972-84 marxismus-leninismus, komunismus. Nesouhlas s vojenskou diktaturou ji zavedl mezi odbojové organizace. Podrobněji v příslušné kapitole.

FDRE - (*Federal Democratic Republic of Ethiopia*) Etiopská federální demokratická republika

MEISON - (*All-Ethiopia Socialist Movement, etiop. Mela Ethiopia Socialist Niqinaqé*) Celoetiopské socialistické hnutí, založené jako ilegální organizace v Evropě roku 1968. Jedná se o politickou stranu, která se aktivně podílela na politickém dění v Etiopii 70. let. Jejíž ideologií je marxismus-leninismus. Více v příslušné kapitole.

PDRE - (*People's Democratic Republic of Ethiopia*) Etiopská lidově demokratická republika

PMAC – (*Provisional Military Administrative Council*) angl. označení pro Derg

PMG - (*Provisional Military Government of Ethiopia*)

POMOA – (*Provisional Office for Mass Organizational Affairs*) fórum vytvořené za účelem zapojení stávajících marxisticko-leninských organizací do revolučního procesu.

TAE - (*Teachers` Association of Ethiopia*)

TGE - (*Transitional Government of Ethiopia*) Etiopská prozatímní vláda v období 1991-1994

WPE - (*Workers' Party of Ethiopia*) etiopská vanguard party, jež byla v letech 1984-1990 jedinou legální politickou stranou v Etiopii - vedoucí síla státu a společnosti.

Etiopské Ústavy - 1931, 1955, 1987, 1995

"Dobrá vůle, není-li osvětlená poznáním, může napáchat stejné škody jako zlo." (Albert Camus, Mor)

Úvod

O Africe se často hovoří jako o kontinentu budoucnosti. Perspektiva regionu Subsaharské Afriky, jeho hospodářský, společenský a kulturní potenciál, se však odvíjí také od jeho minulosti. Proto považuji za důležité se opakovaně zabývat významnými etapami dějin Afriky nejen jako celku, ale i dějinami jednotlivých zemí kontinentu. Etiopská zkušenost z období vlády Mengistu Haile Mariama v letech 1974-1991 není záležitostí vzdálené minulosti, která by se nemohla opakovat a neměla vztah k současnosti. Naopak, téma zneužívání moci je stále aktuální a objevuje se v různých variacích na mnoha místech planety. Nadčasovost tématu souvisí s neustálou potřebou člověka ovládat, jež je s lidskou rasou zřejmě neoddělitelně spojená. Ve fungující demokracii nemusí soupeření o moc, v rámci zákonů akceptovaných společnostmi, představovat problém. Politickou soutěž je možné považovat za pozitivní aspekt vnášející dynamiku do společenských procesů. Nezbytnou podmínkou je však respektovaný a všeobecně přijímaný právní a soudní systém, existence a kvalita institucí, rozvinutá občanská společnost. Odlišná situace nastává v okamžiku, kdy se moc koncentruje v rukou jedince či malé skupiny, která tuto moc uplatňuje v rozporu se zájmy společnosti jako celku a na její úkor.

To je i případ Etiopie, kdy zemi před národně demokratickou revolucí (1974) ovládala nepočtená elita soustředěná kolem osoby císaře Haile Selassieho I., guvernéri provincií a Etiopská ortodoxní církev, jejichž moc byla odvozena od Boha a pozemkového vlastnictví. Monarchické období předcházející marxistické revoluci je pro tuto práci důležité z důvodu komparace dvou politických systémů založených na odlišné ideologii, jež však přesto vykazují podobné znaky zneužívání moci úzkou elitou. Tato práce je názvem vymezena léty 1974-1991. Ve skutečnosti však zahrnuje širší období od přijetí revidované císařské ústavy přijaté po odchodu Britů v roce 1955, do prvních svobodných voleb roku 1995. Těžiště práce však spočívá právě v období marxistické moci a vlády vojenské junty v letech 1974-1991. Mezi zvláštnosti režimu za vlády Dergu patří situace, kdy tento režim přijímá novou ústavu až po dlouhých 13 letech

u moci. Poslední původní ústavou však byla ústava z roku 1931, jež byla v roce 1955 pouze revidovaná.

Hlavním cílem této práce je provedení analýzy a popisu politického systému v období vlády Mengistu Haile Mariama na základě teorie politických systémů a především teorie nedemokratických režimů. Práce vychází z klasifikací amerického politologa španělského původu Juana José Linze, Vlastimila Fialy, E. A. Nordlingera a S. E. Finera. Analýza výkonné a legislativní moci je založená na studiu odborné literatury, doplňkové literatury a relevantních ústavních textů.

Na základě stanovení hlavního cíle diplomové práce se budu snažit potvrdit nebo vyvrátit tvrzení, že kvalita ústavy je předpokladem funkční demokracie a ústava, která formálně zaručuje participaci vede ke spravedlivé společnosti. V případové studii se budu opírat o kritéria srovnání ústav, zhodnocení role armády, ekonomické a mezinárodněpolitické situace. Z metodologického hlediska tak bude v práci využito empiricko-analytického přístupu, historické metody a metody komparace. To vše s cílem zohlednit celkový společenský, historický a politický kontext, časově i geograficky vymezeného případu.

V souvislosti se studijními materiály je možné konstatovat, že v současnosti je etapa etiopských dějin z období marxistické vlády zpracována v dostatečném rozsahu v mnoha publikacích zejména v zahraniční literatuře. Mezi významné zahraniční etiopské autory zabývající se Etiopií, popř. obecněji regionem Afrického rohu, patří zejména Edmond J. Keller, Kjetil Tronvoll, Marcus G. Harold, John Markakis a další. Z etiopských autorů čerpá tato práce především z těch, jež se ve svých dílech zaměřily primárně na období etiopské revoluce. Patří mezi ně především Teferra Haile-Selassie, Andargachew Tiruneh, Girmachew Alemu Aneme, Dawit Shifaw a jiní. Obecněji se pak etiopskou historií zabývá Bahru Zewde.

Práce o Etiopii z rukou českých autorů pocházející z meziválečného období mají často cestopisný charakter. Mezi zástupce tohoto druhu literatury je možné zařadit orientalistu prof. Aloise Musila a ing. Adolfa

Parlesáka. Druhý zmíněný se stal dokonce vojenským instruktorem habešské armády v době italské okupace. V 60. let. 20. stol. se v českém prostředí Etiopii zabýval amharista Karel Petráček. Je autorem textu o Etiopii, který je součástí dvoudílných *Dějin Afriky*, zpracovaných kolektivem autorů pod vedením Ivana Hrbka a samostatné publikace *Etiopie*. V 80. letech ve svých *Nejnovějších dějinách Afriky* popisuje velmi podrobně etiopské události 2. pol. 20. stol. Karel Lacina. Je však nezbytné oprostit se od obvyklého dobového ideologického balastu. V současnosti v české literatuře neexistují souborné dějiny Etiopie. Za výjimku můžeme považovat rozsahem malé, ale poměrně dobře zpracované dílko *Etiopie* Lubora Mojdlu, které vyšlo v rámci ediční řady Stručná historie států v nakladatelství Libri. Nejmladším českým příspěvkem k historii afrického kontinentu jako celku jsou *Dějiny Afriky* Jana Klímy z roku 2012, včetně kapitol, jež se Etiopii věnují. Téma procesu formování afro-marxistických stran v průběhu 70.-80. let 20. stol., zpracoval v roce 2013 na příkladu etiopské WPE Vlastimil Fiala v odborném periodiku *Modern Africa*. Z mladších českých autorů se Etiopii soustavně zabývá Jan Záhořík. Jeho práce se však zaměřují na etiopské, resp. africké dějiny z pohledu jednotlivých problematik.

Přestože je Etiopie zemí etnicky i kulturně velmi heterogenní, není smyslem této práce se etniky, kulturními odlišnostmi a regiony primárně zabývat, vyjma stručného přiblížení tam, kde je to nutné k pochopení zpracovávané problematiky.

První část práce se soustředí na období etiopské historie, které je k textu relevantní. Tato část začíná odchodem Britů ze země a symbolickým přijetím revidované ústavy roku 1955, která byla nahrazená až po dlouhých 32 letech následujícím režimem. Rok 1955 je možné považovat za počátek jedné etapy, během které se císařská moc ztělesněná osobou Haile Selassieho I. pokoušela o provedení hlubších reforem zaostalé země. Panovnickovy ambice zvýšit prestiž Etiopie na mezinárodní scéně se však setkávají s větším ohlasem než domácí reformy. Neúspěch společenských a ekonomických reforem je možné považovat za jeden z předpokladů pro nahrazení monarchie jiným režimem. Znamenal růst vnitřní opozice, což

ústí v pokus o svržení panovníka a četné studentské protesty proti režimu. Důležitý je pro Etiopii vztah s Eritreou. Na politické události zpracovaného období má nemalý vliv. Významným fenoménem té doby bylo probíhající soupeření velmocí a jeho vliv na země třetího světa. První část končí popisem mezinárodní politické situace v době studené války a dopadu velmocenského zápasu na Etiopii.

Další část se zabývá obdobím kolektivní vlády Dergu pod vedením Mengistu Haile Mariama. Zpočátku se zaměřuje na popis revolučních a porevolučních událostí spojených s krvavým vyřizováním účtů a na proces etablování nového režimu opírajícího se o marxisticko-leninskou ideologii. Mengistův režim potřeboval k ovládnutí a následné kontrole společnosti vytvořit vhodnou celonárodní organizaci. Důležité je tedy období vzniku a činnosti COPWE, přípravného výboru pro vznik Etiopské dělnické strany, jež měla požadavkům na ovládnutí společnosti dostat. Mengistuova vojenská vláda se postupně stávala stále hůře obhajitelnou. S touto skutečností je spojená práce na nové ústavě jež by reflektovala vládnoucí ideologii a zajistila hladký přechod k civilnímu režimu. Přijetím této ústavy oficiálně zaniká vojenská vláda Dergu a nástupcem se stává jednokomorový parlament a civilní vláda. Text pokračuje představením revolučních institucí, rozborem a komparací ústavních textů z roku 1955 a 1987. Koncem marxistického režimu se zabývá kapitola osmá, jež analyzuje sérii příčin vedoucích ke konci nedemokratického režimu v Etiopii.

Závěrečná část představuje tříleté období přechodné vlády, která následovala bezprostředně po pádu Mengistuova režimu. Zmíněn je zde nově vznikající politický a stranický systém a první všeobecné svobodné volby roku 1995. Práci uzavírá kapitola se stručnou zmínkou o charakteru dnešního etiopského politického a stranického systému.

1. Typologie nedemokratických režimů

Na základě rozboru politického systému v Etiopii v letech 1974-1991 je možné konstatovat, že režim v tomto období demokratickým nebyl. Nedokázal vytvořit fungující instituce, zejména ty politické, za něž obvykle považujeme parlament, politické strany a stranický systém, nezávislé soudy a další. Volby, jeden z nejdůležitějších atributů funkční demokracie se v letech 1974-1987 nekonaly vůbec. Ani jediné parlamentní volby, které proběhly roku 1987 není možné považovat za demokratické, z důvodů uvedených v kapitole týkající se těchto voleb.

Z pohledu typologie nedemokratických režimů je možné etiopský režim v letech 1974-1991 charakterizovat jako autoritářský. Režim se však v průběhu své existence vyvíjel, proto je potřeba zkoumat jednotlivé etapy vývoje etiopského politického systému. Na ně potom můžeme aplikovat jednotlivé podtypy autoritářských režimů. Rovněž definicí autoritářství je více. Giovanni Sartori zcela minimalisticky definuje autoritářství jako: *"...politický režim, který ponechává minimální prostor svobodě."* Linzova definice je oproti tomu obsáhlejší. Charakterizuje autoritářský režim jako politický systém: *"...povolující vyjadřování omezeného (nikoli odpovědného) pluralismu, postrádající vypracovanou a vůdčí ideologii, nepraktikující intenzivní nebo extenzivní politickou mobilizaci a v nichž vůdce nebo úzká skupina vykonává moc ve špatně definovaných, ale přesto rozeznatelných hranicích."* Limitovaný pluralismus je považován za nejvýraznější rys autoritativních režimů.

Zřejmě nejznámější Linzova typologie nedemokratických režimů¹, je založená na třech proměnných parametrech. Pro určení typu nedemokratického režimu je potřeba vyhodnotit:

¹ Linz, J. J. 2000. *Totalitarian and Authoritarian Regimes*. London: Boulder

- úroveň limitovaného pluralismu
- roli ideologie
- míru politické participace

Po zhodnocení těchto proměnných je následně možné přistoupit k dalšímu kroku, aplikaci konkrétního typu nedemokratického režimu na zkoumaný politický systém. Linzova typologie pracuje s těmito osmi typy:

1. Byrokraticko-vojenské autoritářské režimy
2. Organicko-etatické autoritářské režimy
3. Mobilizační autoritářské režimy v postdemokratických společnostech
4. Post-nezávislostní mobilizační autoritářské režimy
5. Rasové a etnické "demokracie".
6. Defektní a pretotalitní autoritářské režimy
7. Posttotalitní autoritářské režimy
8. Sultanistické autoritářské režimy

Po vyhodnocení charakteristik těchto jednotlivých typů je možné konstatovat, že období vlády marxistického režimu v letech 1974-1991, je nejlépe definováno typem "**byrokraticko-vojenského autoritářského režimu**". K tomuto typu nám Linz říká: "*Jeho hlavní charakteristikou je dominantní postavení vojenských nebo byrokratických elit v mocenské koalici. Tyto elity nedisponují vlastní ideologií a obvykle ji ani nevytváří...*" Dále pokračuje: "*V řadě případů tyto režimy vládou bez přítomnosti politických stran, ale mnohem častěji je vytvoření oficiální vládou sponzorované politické strany, která, místo aby usilovala o kontrolovanou mobilizaci obyvatelstva, směřuje ke snížení participace obyvatel na politickém životě.*" (Linz 2000: 184)

Vlastimil Fiala charakterizuje etiopský režim v rozmezí let 1974-1976, tedy těsně po uchopení moci Dergem, ve své pětibodové typologii nedemokratických režimů jako "**Neo-autoritářský mobilizační režim po získání nezávislosti.**" Přestože Etiopie neprodělala koloniální zkušenost jako většina ostatních afrických zemí, její situace byla v okamžiku po pádu monarchie v mnoha ohledech podobná situaci v zemích subsaharské Afriky po získání nezávislosti. V tomto období ještě režim neadoptoval žádnou oficiální státní ideologii.

Navazující období 1977-1978 Fiala definuje jako "**Autoritářský-byrokraticko-vojenský režim**". Jedná se období "rudého teroru", které je charakteristické vyřizováním účtů s odpůrci režimu, především s Etiopskou lidovou revoluční stranou - EPRP. V této etapě se již marxisticko-leninská ideologie a myšlenky vědeckého socialismu oficiálně etablovaly jako ideologie státní. Z pohledu ideologie nedemokratického režimu hovoříme o afro-marxismu.

Při zaměření se na míru politické participace v Etiopii, tedy na otázku kdo je nositelem moci, použijí typologii E. A. Nordlingera, která se zabývá klasifikací vojenských režimů na základě politických a ekonomických cílů armády a rozsahu podílu armády na vládě. Nordlingerova typologie, s níž se ztotožňuje i Fiala, vypadá následovně:

- Vládnoucí typ vojenského režimu
- Poručnický typ vojenského režimu
- Moderátorský typ vojenského režimu

Vojenský režim za vlády Dergu, tedy v letech 1974-1987, podle této typologie odpovídá prvnímu ze zmíněných případů - "**vládnoucí typ vojenského režimu (ruler type)**". Víme, že kolektivní vojenská vláda Derg, se v tomto období pokoušela o zásadní reformu snad ve všech sférách života etiopské společnosti. Ať už to bylo zdevastované hospodářství včetně nedotažené pozemkové reformy, špatné sociální podmínky většiny

populace, změna politického systému nebo třeba řešení konfliktů s Eritreji či sousedním Somálskem. Nordlinger popisuje vládnoucí typ vojenského režimu jako stav, kdy je vojenská moc na absolutním vrcholu, ovládá nejen vládu, ale dominuje celému režimu, pokouší se kontrolovat široké oblasti politického, ekonomického a společenského života prostřednictvím vytváření mobilizačních struktur. Hlavním důvodem pro tuto akvizici armády v politickém režimu je snaha prosadit ambiciózní politické a ekonomické cíle, jejichž naplnění je často dlouhodobou záležitostí. (Nordlinger 1977)

Po roce 1987 nastává změna politického systému spojená s přijetím nové ústavy. Byla vyhlášena Etiopská lidově demokratická republika - PDRE, vznikl jednokomorový parlament. Skutečnost, že vojenské kádry předchozího režimu pouze svlékly uniformy a staly se proponenty nového režimu je již v textu uvedena. Typologie S. E. Finera, zabývající se vojenskými nedemokratickými režimy, přichází s typem "**přímá kvazi-civilní vojenská vláda**". Tu Finer ji definuje jako situaci, kdy se armáda snaží vytvářet dojem civilní vlády, obvykle dochází k demilitarizaci vlády, vojáci opouští armádu, ale ta zůstává hlavní oporou jejich politické moci. Na svou podporu mohou zformovat politickou stranu, která je však pouze kamufláž, protože armáda zůstává rozhodující politickou silou ve společnosti. Tento typ přímé kvazi-vojenské vlády je charakteristický pro Etiopii v letech 1987-1991, tedy až do pádu režimu.

2. Historická perspektiva - země po odchodu Britů

Přestože sledované období je názvem této práce vymezeno léty 1974-1991, pokládám za důležité se zčásti věnovat i době, která revoluci předcházela. Žádná revoluce nevzniká ve vzduchoprázdnu, je výsledkem mnoha společenských procesů. Soudím, že bez porozumění ekonomické, politické a zejména sociální situaci, panující v Etiopii v době před revoluci, není možné plně pochopit příčiny a rozsah událostí s revolučním děním spojených. Pokusy o realizaci pozemkové reformy, modernizaci armády, etnické napětí, obyvatelstvo, které se postupně dožadovalo participace na správě země, to vše vyvolávalo ve společnosti napětí.

Během přítomnosti Britů (1941-1955) byla v císařské Etiopii v platnosti ústava z roku 1931. Snaha císaře Haile Selassieho o začátek nové éry po odchodu vojsk cizí armády vyústila v revizi stávající ústavy. Na pozadí chvályhodné snahy o modernizaci země však probíhal nekompromisní proces vedoucí k centralizaci moci v rukou císaře.

Revidovaná ústava z r. 1955 koncentrovala císařskou moc ještě více než předchozí ústava z roku 1931. O osobě panovníka např. říká, že jeho důstojnost je nedotknutelná a jeho moc nezpochybnitelná. Císařova osoba se touto revizí oficiálně stává posvátnou. Opatření týkající se lidských práv, za jaké považujeme např. svobodu vyjadřování a svobodu tisku, byly v ústavě často uvedeny pouze kvůli formě. Zewde však ve svých Dějinách moderní Etiopie zmiňuje i dvě pozitivní změny, které revidovaná ústava přináší. Jsou to všeobecné volební právo pro dospělé od 21 let a možnost být zvolen jako jeden z 210 členů do dolní komory parlamentu². Hodnota nově nabytého volebního práva je ale snížena zavedením jistého majetkového cenzu, jež zmiňuje americký politolog prof. Edmond Keller. Nicméně ve skutečnosti nebyl význam nově zavedených opatření velký. Nízká kvalifikace etiopské populace, především vysoká míra negramotnosti a chudoby jasně předurčovala sociální třídu volených zástupců. Rovněž neexistence stranického systému redukovala volební kampaně na úroveň individuálního

² Horní komoru, Senát, obsazoval císař osobně.

soupeření několika jedinců. Vidina atraktivních příjmů a získání významného společenského postavení dělala z volebního soupeření tvrdý boj. (Zewde 2002: 206-207)

Úspěchem na poli etiopské emancipace bylo dosažení dohody ve věci jmenování hlavy Etiopské ortodoxní církve³ (Tewahedo). Tato východní církev i nadále zůstávala formálně podřízená alexandrijskému patriarchovi. Hlavu církve (abun, abune) si však od r. 1959 volili etiopští biskupové sami. Cenu za tuto autonomii církve zaplatila zrušením nezávislosti církevních soudů a zavedením povinnosti odvádět daň z církevních pozemků. Stala se tak více podřízenou centrální císařské moci. Pro uvedení této zmínky do kontextu etiopské reality je potřeba zmínit, že náboženství a historicky ukotvená etiopská ortodoxní církev Tewahedo mají v životě etiopské společnosti nemalý význam a církve svého vlivu neváhala využívat. Struktura politických institucí v systému, pro nějž Keller používá termín *Bureaucratic Empire*⁴, je charakteristická zejména velmi vysokou mírou centralizace.

Po revizi ústavy z roku 1955 zůstal dvoukomorový parlament bez větších změn. Členové senátu byli jmenováni panovníkem a to na šest let. Členové dolní komory parlamentu byli voleni podle následujícího klíče: dva poslanci na každých 200.000 obyvatel vesnic, jeden poslanec na město o 30.000 obyvatelích + další na každých 50.000 obyvatel navíc. Dolní komora má tedy 210-250 členů, Senát se skládá ze 125 členů. Změnou bylo posílení moci parlamentu, nyní mohl 2/3 většinou hlasů poslanců sněmovny i senátu přehlasovat panovníkovo veto. Legislativa je schvalovaná všemi třemi orgány státu: panovníkem, parlamentem, vládou⁵. Panovník byl do roku 1961 z titulu své funkce rovněž předsedou vlády. Jmenoval členy kabinetu, senátu, vojenské hodnostáře, guvernéry a další. V jeho pravomoci bylo vyhlásování a změny zákonů, právo měnit soudní rozsudky a zasahovat do průběhu vyšetřování. (Mojdl 2006: 65) Z pohledu teorie politických

³ Konverze etiopského panovníka Ezany spojená s přijetím křesťanství za státní náboženství se datuje již do 1. pol. 4. stol.

⁴ Keller tento termín používá rovněž pro historické útvary Otomanské říše, Egypta, říše římské a perské, na základě některých společných parametrů.

⁵ Rada ministrů

systému byla Etiopie konstituční monarchií, kde byla moc panovníka vymezená ústavou. Funkčně se však forma vlády blížila spíše absolutistické monarchii. Jednalo se o autoritářský režim s vysokou mírou centralizace moci v panovníkových rukou.

Vzhledem k významu a vlivu, který císař Haile Selassie I. na společnost měl, si dovolím osobnost tohoto panovníka a okolností, které měly na formování jeho osobnosti vliv představit blíže. Působil na etiopskou společnost přes padesát let.

Ras Tafari Makonnen (1892-1975), pozdější císař Haile Selassie I., se narodil jako syn bratrance císaře Menelika II. (z. 1913). Mojdl popisuje Tafariho jako člověka s nezpochybnitelnou inteligencí. Vzděláván byl mj. františkánským knězem a na vysoké funkce spojené se správou země byl připravován od mládí. Za logický důsledek této výchovy můžeme považovat i další rys Tafariho povahy. Touhu po moci, která je mnoha autory prezentována jako dominantní rys císařovy osobnosti.

Po Menelikově smrti r. 1916 nový císař Iyasu odvolal Tafariho z pozice guvernéra významné provincie Harar a jmenoval jej guvernérem méně významné Kefy. Tam Tafari odmítnul svou funkci převzít a stal se hlavou opozice proti císaři, jehož nevýhodou v kontextu světové války, jak se později ukázalo, byl příklon na stranu Centrálních mocností Turecka a Německa. Taktéž mu, v převážně křesťanské Etiopii, neprospěly jeho sympatie k islámu.⁶ Iyasuovo sesazení proběhlo roku 1916, císařovnou se stává Menelikova dcera Zewditu a Tafari je pretendentem na trůn.

Od nástupu na trůn r. 1930 po dobu prvních pěti let a poté ještě i nějaký čas po návratu z exilu r. 1941, měla Tafariho politika jasný obsah a směr. S nadsázkou a s opomenutím ekonomického aspektu feudálního zřízení, sám charakterizoval svůj boj proti dědičné aristokracii jako antifeudální. Po čase však byly jeho aktivity oproštěny od sociálního akcentu. Jeho politické vize končily více méně podmaněním si feudálů a vytvořením silně centralizovaného státu. Jeho obsese mocí hraničila až s

⁶ Sám Iyasu byl islámským konvertitou.

megalomanií. Veškerou jeho energii pohlcovala snaha o udržení moci a eliminaci hrozeb aktuálních i potencionálních. (Zewde 2002: 201-202)

Císař byl ve své době pravděpodobně jednou z nejčastěji cestujících hlav států na světě, jehož mise neměly ideologických ani geografických hranic. Jeho nemalým úspěchem bylo založení OAJ (Organizace africké jednoty) r. 1963 v Addis Abbebě, jejímž prezidentem se od vzniku této organizace stal. Zatímco sledoval mezinárodní uznání a prestiž, stával se přezíravějším k domácím problémům. Postupně se císař více a více zaměřoval pouze na zahraniční politiku a domácí problémy přenechával svým ministrům. To spolu s jeho rostoucí paranoiou a senilitou, přispělo k tomu, že ho revoluce, jež vypukla na etiopský Nový rok 12. září 1974, zaskočila nepřipraveného.

Císař umírá roku 1975 ve věku 83 let. Přes vysoký věk je příčina skonu předmětem mnoha dohadů. Oficiální příčinou smrti je zástava srdeční činnosti. Tronvoll však o způsobu císařova skonu nepochybuje. Svě přesvědčení vyjadřuje takto: "*Císař Haile Selassie byl tajně zabit a pohřben pod podlahou královského paláce bez jakéhokoli veřejného obřadu.*" (Tronvoll 2009: 3)

V literatuře je představován povětšinou jako vzdělaný, jazykově vybavený modernizátor své zaostalé země. Bezesporu jím byl. Osoba budoucího císaře byla zatížena mnoha mýty.⁷ Významná byla císařova role v prezentaci své země ve světě. Po jistou dobu mohla být jeho osobnost vnímaná jako symbol Etiopie s nimž je možné se ztotožnit a vybudovat kolem něj novou společnost. Avšak zejména pro svou potřebu centralizovat moc ve svých rukou a neschopnost provést nezbytnou modernizaci, se jeho vláda postupně stávala neoblíbeným anachronismem.

⁷ Viz rastafariánské hnutí na Jamajce od 30. let 20. stol., na jehož vzniku nemá budoucí císař pravděpodobně žádný podíl. Stručně řečeno, podstatou je víra v příchod mesiáše, jenž byl rastafariány spatřován právě v osobě afrického císaře, po jeho korunovaci 1930. S proroctvím vystoupil jamajský představitel panafricanismu Marcus Mosiah Garvey, jr.

Jeho rozsáhlými aktivitami mřícími k reformě společnosti, které měly nebo potencionálně mohly mít vliv na události spojené s koncem císařského režimu, se bude zabývat další kapitola.

3. Politické a ekonomické předpoklady vzniku třídního konfliktu - geneze revoluce

Jedním z nejožehavějších problémů, které před císařem vyzvaly, bylo narušení starého feudálního systému, úzce souvisejícího s vlastnictvím půdy a armádou. Bylo potřeba provést pozemkovou reformu a vybudovat armádu spadající pod centralizované císařské velení. Do té doby byly jednotlivé části armády pod velením regionálních vůdců a vzpíraly se tak potřebě modernizace a jednotného velení. Císař však neměl v úmyslu feudální řád nahrazovat jiným systémem správy moci. Chtěl jej skrze částečně modernizovaný a centralizovaný stát ovládat.

Za jeden z nejproblematictějších aspektů vlády Haile Selassieho je považována malá pozornost věnována začlenění různorodých sociálních skupin do společnosti, která se na národní úrovni podepsala na kvalitě politické integrace. Až do 60. let se režim na lidi díval jako na závislé předměty, které je potřeba pacifikovat spíše, než se starat o jejich spokojenost. Vycházející z tohoto úhlu pohledu se stát angažoval přednostně v kontrole obyvatelstva než v jeho integraci.

Od 60. let se rozsah a intenzita nespokojenosti v okruhu mladé, vzdělané elity rychle šířily a brzy dosahovaly nemalých rozměrů. Ačkoli byl tlak na modernizaci etiopské společnosti stále veden shora dolů, od 60. let byl Haile Selassie, místo aby udával směr a charakter změn, donucen se částečně stáhnout do defenzívy, odkud se musel zabývat rostoucími nároky politicky významných společenských skupin. Nadále však pečlivě dbal o svou image skvělého a silného vůdce. To mu dosud umožňovala podpora armády, úřednického aparátu a skupiny vzdělaných elit, které si uvědomovaly, že jejich úspěchy závisí rozhodně více na císařské přízni, než na vlastních schopnostech. Právě od počátku 60. let však jejich podpora panovníkově verzi modernizace slábně. (Keller 1991: 131-132)

První akcí, kterou byl vyjádřen nesouhlas s panovníkovou snahou o skloubení císařského absolutismu s modernizací země, byl neúspěšný převrat z 13. prosince 1960, v průběhu císařovy návštěvy Brazílie. Není

předmětem této práce zabývat se průběhem pokusu o císařovo sesazení podrobněji. Událost má však pro podání plastičtějšího obrazu společnosti, předcházejícímu marxistickému experimentu svůj význam. Podívejme se ve stručnosti na klíčové osobnosti, jejich motivace a ospravedlnění protiústavního kroku.

Osobností, která sehrála svou nejasnou roli byl korunní princ Asfa Wossen, který v rozhlase přečetl deklaraci o deinstalaci starého režimu. Jeho motivace byly a jsou dodnes nejasné. Princ se později císaři omluvil a prohlásil, že byl ke svému angažmá přinucen. Důležitější postavou byl však Girmame Newaye. Radikál ovlivněný marxismem-leninismem a panafricanista, jenž získal vzdělání⁸ ve Spojených státech. Byl považován za hlavního ideologa, jehož revoluční myšlenky stály za tímto neúspěšným pokusem o změnu stávajícího systému.

Pučisté svůj čin ospravedlňovali ekonomickou stagnací a zaostalostí, vyvstávající zejména ve srovnání s již dekolonizovanými africkými zeměmi. Politické elity byly obviněny z nepotismu a chamtivosti, z převládající chudoby obyvatelstva a jeho nízké životní úrovně.

Ani jejich požadavky nejsou překvapivé. Snažili se získat podporu studentů a armády výměnou za slib radikálních reforem. Deklarovali snahu o ukotvení základních lidských svobod, jakými rozumíme svobodu slova, tisku a povolení činnosti politických stran. Cílem puče bylo ustavení konstituční monarchie a zbavení se feudálních reliktnů. Své hlavní snahy zamýšleli tyto revolucionáři napřít směrem k sociálním a ekonomickým reformám, s cílem dohnat ostatní africké země, které již získaly nezávislost na evropských kolonizátorech. Ideolog neúspěšného puče z roku 1960, Girmame Newaye, byl dopaden a uvězněn. Před procesem a veřejnou exekucí zvolil dobrovolnou smrt.

Pokus o svržení císaře však úplně bez důsledku nezůstal. Protestní akce studentských a etnických skupin, svépomocných a dalších organizací se stávaly běžnými. Požadavky, které vznášely, se moc nelišily od

⁸ Politické vědy na Columbia University 1954.

požadavků pučistů z roku 1960: pozemková a daňová reforma, administrativní decentralizace a skutečná parlamentní demokracie. Tento pokus o puč, přestože neúspěšný, tak minimálně naznačil další cestu.

Od pol. 60. let začínali mladí intelektuálové a studenti pochybovat o legitimitě feudálního zřízení a císařském absolutismu. Co se skrývalo pod pojmem studentské hnutí se ukázalo v únoru 1965 v podobě demonstrace před parlamentem. Od tohoto okamžiku se takové demonstrace staly běžnými. V roce 1969 už studenti šířili pamflety napadající císaře přímo. (Keller 2010: 70) Po nezdařeném puči z roku 1960, císař pochopil, že dalšímu pokusu o reformy, především těch jež byly spojovány s vlastnictvím zemědělské půdy, se nevyhne. V převážně agrární Etiopii, bez existence významnější průmyslové základny, se archaický systém vlastnictví půdy dotýkal převážné části populace.

Feudální forma držby půdy byla založena na vlastnictví půdy tradiční vrstvami - feudální aristokracií a církví. Tento feudální lenní systém tzv. *gult*, zahrnoval právo jak na půdu, tak na její obdávatele včetně produkce. Držiteli *gultu* náleželo rovněž právo vykonávat administrativní a soudní funkce, výběr daní a dávek. Nájemci, jež na jihu Etiopie tvořili až 46% venkovského obyvatelstva, nemohli být motivováni k produkci nad rámec životního minima, protože vše nad toto minimum připadlo majiteli půdy. To nejdůležitější co z toho vyplývá pro potřeby této práce je, že zmíněný feudální systém *gultu* se stal výraznou brzdou ekonomického rozvoje země a udržoval nemalou část populace v postavení, jež mělo k lidské důstojnosti daleko. (Lacina 1987: 554-555)

Haile Selassie přistoupil na přidělení části císařské půdy nájemcům a těm jež půdu obdělávaly. Nedokázal však přinutit ostatní velké vlastníky půdy, aby jeho příkladu následovali. Někteří proti němu dokonce vojensky vystoupili. (Mojdl 2005: 67)

Polovičatost a nedotažení zahájených reforem, můžeme považovat za typický aspekt císařova snažení. Nutně však nemusí znamenat osobní selhání panovníkovy osoby. Situace kdy se pokoušel Etiopii reformovat a modernizovat, znamenala vynechání některých etap vývoje. V pol. 60. let už

sociální dopad panovníkovy rozvojové politiky autoritu režimu spíše podkopával než upevňoval. Začínalo být jasné, že monarcha už žádné významnější reformy nezrealizuje, a že je za dané konstelace snad ani provést nemohl.

Po odchodu Britů se stala reorganizace armády jednou z císařových priorit. Dobře zorganizovanou a vycvičenou brannou moc, podřízenou centralizovanému velení, vnímal coby záruku nevměšování se zahraničí do etiopských záležitostí.

Do té doby se armáda skládala z jednotlivých složek podřízených jednotlivým guvernérům, lokálním vládcům. To zároveň bránilo modernizaci ozbrojených složek jako celku. Dalším smyslem centralizace a modernizace mělo být oslabení moci regionálních vládců, jimž bylo zakázáno vydržovat vlastní armádu. Stali se státními úředníky. (Mojdl 2006: 64)

V průběhu výše zmíněného pokusu o sesazení císaře, se ukázalo, že část armády se již stala loajální složkou monarchie. Protentokrát to císaři umožnilo zvítězit a puč potlačit. Další kroky v organizaci armády se však nesly v duchu nedůvěry a jednotky byly dislokovány tak, aby bylo riziko případného jednotného vystoupení armády proti císařské moci minimalizováno. Špatná hospodářská situace a neefektivní daňová správa způsobily, že změny v armádě ustrnuly na půl cesty. Začátkem 70. let se ekonomická situace nadále prudce zhoršovala a po sérii hladomorů se počátkem roku 1974 do odporu proti monarchii postupně zapojila rovněž armáda.

Etiopská společnost byla v minulosti, stejně tak jako je i dnes, výrazně multietnická. Na území Etiopie je možné rozlišit nejméně osmdesát různých etnik, každé se svým jazykem a vlastní kulturou. Nicméně čtyři etnické skupiny je možno považovat za dominantní. Patří mezi ně (abecedně):

- Amharové
- Oromové
- Somálci
- Tigrajci

Přestože Oromové patří mezi skupinu nejpočetnější, oficiálním jazykem monarchie byla již dlouhá staletí amharština. Amharové a Tigrajci byli a jsou rovněž dominantními etniky politického života. Pro etiopské elity byla typická smíšená meziethnická manželství, kterážto skutečnost pomáhala tlumit etnickou polarizaci. Až do 60. let neexistovala žádná politika integrace na národní úrovni, s výjimkou tendence začlenit do vládnoucí třídy vybrané osobnosti jistých amharizovaných minorit. (Keller 1991: 136) Oproti všem zavedeným představám je však dlužno dodat, že Selassie nikdy oficiálně nepovýšil etnocentrismus na státní politiku. (Selassie 1997: 71)

Jádrem císařovy strategie byla postupná amharizace různých etnických skupin, bez jakékoli snahy integrovat je s ohledem na jejich kulturu, jazyk, náboženství, stejně jako umožnit jim podílet se na moci. John Markakis⁹ k tomu poznamenává, že vláda se v té době pečlivě vyhýbala jakýmkoli odkazům k etnické, lingvistické, náboženské diverzitě ve většině oficiálních dokumentů. Pro část etiopské populace obeznámenou s děním po roce 1960¹⁰, začínal stávající režim představovat jakousi formu "vnitřní kolonizace".

V první polovině 70. let již na etiopském území existují četná regionální a etnická uskupení vycházející z levicového marxistického učení, mající povětšinou stejný krátkodobý cíl, avšak odlišné představy o budoucím směřování země, což je pro tyto skupiny charakteristické.

⁹ Profesor na Columbia University se specializací na politickou ekonomii afrických zemí. Zabývá se Etiopií a oblastí Afrického rohu.

¹⁰ Tzv. Rok Afriky znamenal pro velkou část afrických zemí konec přímé koloniální nadvlády a získání samostatnosti.

V Eritrei, jež byla v letech 1952-1962 součástí federativní Etiopie a následně přiřčená jako jeden z regionů, působí v roli hlavní opoziční síly Eritrejská lidová osvobozenecá fronta **EPLF** (*Eritrean People`s Liberation Front*)¹¹, jejíž ozbrojenou složkou byla Eritrejská lidová osvobozenecá armáda **EPLA** (*Eritrean People`s Liberation Army*).

Dominantní opoziční silou na etiopské straně je Tigrejská lidová osvobozenecá fronta **TPLF** (*Tigray People`s Liberation Front*). Následuje Oromská osvobozenecá fronta **OLF** (*Oromo Liberation Front*) a iredentistická Západosomálská osvobozenecá fronta **WSLF** (*Western Somali Liberation Front*), která sehrála svou roli v době etiopsko-somálského konfliktu.

¹¹ Pod tímto názvem od r. 1977. (Lacina 1987: 567)

4. Mezinárodní politická situace, studená válka, soupeření velmocí

V roce 1960, v době největší dekolonizační vlny v Africe, dosahovalo soupeření SSSR a USA postupně svého vrcholu. To mělo své důsledky i pro Afriku. Soupeření velmocí, jež se vzájemně držely v šachu hrozbou použití zbraní hromadného ničení, se přenášelo na bojiště zemí třetího světa, tedy i na africký kontinent.

Etiopie, přestože byla zemí nekolonizovanou, se svými problémy nijak výrazně nevybočovala ze skupiny zemí s čerstvě získanou samostatností. Stav a struktura společnosti byla stále silně poznamenána "feudálním" uspořádáním zejména v agrárních oblastech, jejichž podíl na hospodářství země stále převažoval. Ekonomická situace byla i v důsledku neúspěšných či nedotažených reforem kritická a Etiopie se proto snažila získávat pomoc z různých zdrojů. Na pozadí bipolárního soupeření v průběhu studené války to znamenalo buď balancovat mezi oběma tábory, kapitalistickým a socialistickým, nebo se k jednomu z nich alespoň naoko přiklonit.

70. léta 20. stol. se nesou ve znamení jistého snížení napětí mezi SSSR a USA. Nastupuje období tzv. *détente* - uvolnění. Zatímco v průběhu 60. let se Etiopie jednoznačně nepřiklání na žádnou stranu studenoválečného konfliktu¹², od pol. let sedmdesátých se pro ní situace radikálně mění. Nahromaděná frustrace a nespokojenost s neschopností císařského režimu modernizovat etiopskou společnost, jak na poli ekonomickém, tak v oblasti lidských a občanských práv, vede k vynesení revolučních sil k moci. Té se chápe vojenská junta, jež záhy přijímá marxisticko-leninskou ideologii za vlastní. Od revoluce roku 1974 se tak Etiopie politicky orientuje na Sovětský svaz a s ním spojený socialistický blok.

¹² V letech 1946-1967 byla Etiopie příjemcem civil. americké pomoci ve výši 222,3 mil. USD a vojen. 124,11 mil. USD. (Wallerstein 1986: 88)

Existuje široce přijímané tvrzení, že Etiopie, hrdá na to, že jako jedna ze dvou afrických zemí nebyla nikdy kolonizovaná¹³ evropskou mocností, zaplatila za absenci této, v jiných aspektech nežádoucí zkušenosti, svou daň v podobě neexistence společenských tlaků a snahy elit o hlubší systémové reformy. Toto se týkalo i procesu vzniku politického systému, založeného na vzájemném soupeření politických stran. Etiopským elitám většinou *status quo* sociálního uspořádání společnosti vyhovoval. Zatímco ve většině afrických zemí proběhla s odchodem kolonizátorů (často i před ním) alespoň nějaká změna politického systému, etiopský režim navázal na svou feudální tradici, což cestu k postupnému uvedení Etiopie do druhé půle 20. stol. značně ztížilo.

Ústava z roku 1955 se dala vykládat ve smyslu možného zakládání politických organizací. Ve skutečnosti však ani neexistoval požadavek veřejnosti na vznik politických organizací a všeobecné mínění se přiklání k tomu, že legální možnost jejich vzniku ve skutečnosti neexistovala.

Na základě výše uvedeného textu soudím, že i to nemalou měrou přispělo k potřebě radikální proměny systému revoluční cestou. Císařství se od určitého okamžiku stalo slepou uličkou vývoje společnosti, když nedokázalo zajistit reprezentaci všech vrstev společnosti.

Americký politolog a publicista Fareed Zakaria v jednom ze svých článků cituje profesorku Sheri Bermanovou: "*Na ideologiích je nejzajímavější otázka, proč mají úspěch právě v konkrétním okamžiku.*" Dále pokračuje: "*Ideologie uspěje, pokud nahradí jiný soubor idejí, jež předtím selhaly.*" Podívejme se na takový proces odvržení staré a následné hledání a upevňování ideologie nové.

¹³ Pouze italská armáda anektovala Etiopii v říjnu 1935 a okupovala ji do dubna 1941. Druhou nekolonizovanou zemí je Libérie.

5. Vláda Dergu (1974-1987)

V letech 1973-1974 již bylo klima pro politický diskurz poměrně liberalizováno. Kritika starého režimu s ideologickým pozadím se stávala poměrně běžnou, částečně i v hlavním městě. Na venkově, v prostředí skupin zahrnutých do etiopského státu (Oromové, Afarové, Somálci, Eritrejci a další), se kritika zaměřuje nejčastěji na etnický šovinismus. Mnoho těchto skupin dokonce považovalo etiopský stát za nelegitimní. (Keller 1991: 191)

Síly, které se podílely na svržení starého režimu nebyly ovlivněny žádnou propracovanou ideologií. Důležitější roli sehrál daleko obecnější patriotismus vyjádřený heslem "*Itiopiya Tikdem!*" (Etiopie nadevše!). Tento nacionalistický entuziasmus byl však brzy nahrazen specifickou variantou vědeckého socialismu.

5.1 Formování Dergu

Datem oficiálního založení organizace, kterou z moderní etiopské historie obvykle známe pouze podle posledního slova krkolomně dlouhého názvu - Derg (etiop. Rada), je 28. červen 1974. Od svého vzniku se profilovala jako kolektivní hlava státu v přechodném období. Na samém počátku nalézáme Derg jako orgán bez vyhraněné politické orientace a propracované ideologie. Již záhy však lze Derg definovat jako marxistickou vojenskou juntou. První cíle, které Derg vyhlásil již 12. září 1974, nebyly žádnou z ideologií zabarveny prakticky vůbec. Tyto cíle nebyly ničím jiným než redefinicí filozofie "*Itiopiya Tikdem*", která pomohla Dergu získat politickou moc. Jejich obecná formulace zaručovala, že by jen těžko mohly být někým zpochybnovány. Jednalo se zejména o změny v oblasti lidských práv, reformu institucí a vyhlášení mnoha rozvojových politik směřujících ke zvýšení kvality života etiopské populace. Níže uvádím některé vybrané body prohlášení:

1. Zaručení rovnosti všech Etiopanů
2. Odstranění rozdílů ve společnosti na základě etnické a náboženské příslušnosti
3. Reforma soudnictví
4. Vypracování legislativy pro pozemkovou reformu
5. Podpořit pocit národní sounáležitosti a patriotismu
6. Ochrana kulturního dědictví
7. Národní politika rozvoje a další

Těchto nenapadnutelných bodů bylo celkem 15. Takto formulované prohlášení vyvolalo ve společnosti širokou vlnu podpory. První organizací jež vyjádřila sesazení císaře a revoluci podporu, byla *Asociace etiopských učitelů - TAE*. Rovněž Etiopská ortodoxní církev nezůstala lhostejným pozorovatelem. Patriarcha této církve vyjádřil změnám plnou podporu. Rovněž představitel etiopské muslimské komunity vyjádřil Dergu, jím deklarovaným cílům a mírovým změnám svou podporu.

Těmi, kdo se k probíhajícím událostem nevyjádřili ani v jejich prospěch ani je nekritizovali, byla Asociace univerzitních učitelů a Svaz etiopských studentů. Našly se i organizace, které přímo vyjádřily svůj nesouhlas. Mezi ty, které tak učinily, patřila *Konfederace svazů etiopských pracujících CELU* s tím, že takovéto převzetí moci může vést k vojenské diktatuře. (Haile-Selassie 1997: 130-131) 12. září CELU dokonce vyzývá ke generální stávce na protest proti převzetí moci Dergem.

5.2 Coup d`état (12.9.1974), první vnitřní konflikt

Události druhé půle roku 1974 nabraly rychlý spád. Sesazení císaře proběhlo 12. září 1974 a ještě téhož dne byl rozpuštěn parlament, odvolaná

byla stávající vláda a moc převzal *Koordinační výbor ozbrojených sil, policie a domobrany*. Bylo rozhodnuto, že Etiopie bude pokračovat ve svém politickém uspořádání jako monarchie (království) i nadále. Nástupcem se měl stát korunní princ. Toto usnesení vydrželo pouhé tři dny, do doby, než byl Koordinační výbor přejmenován na *Prozatímní vojenskou správní radu*, zkr. Derg. Derg se tak stává prozatímní kolektivní hlavou státu. (Mojdl 2005: 72)

Jak je již uvedeno výše, na samém počátku nebyl Derg nijak výrazně ideologicky vyprofilován. Ostatně v jeho čele stál umírněný Aman Mikael Adom. Velmi záhy se však formuje radikální marxistické křídlo kolem Mengistu Haile Mariama, které situaci uvnitř Dergu zásadním způsobem mění. Toto křídlo se podílí na zřízení Zvláštního vojenského soudu, jehož smyslem bylo odsouzení prominentů bývalého režimu za korupci a zneužívání moci. (Mojdl 2005: 72)

Aktivity tohoto soudu vyústily v odvolání Mikaela Amana z vedení Dergu a v popravu 59 příslušníků vládnoucí elity starého režimu již pod Mengistovým předsednictvím.¹⁴ Po vykonání poprav 23. listopadu 1974 je do čela jmenován gen. Teferi Bente, Mengistu se stává místopředsedou.

5.3 Ideologická opora Dergu - bílý teror

Radikální opatření přijaté Dergem ke změně socioekonomické situace a politického systému země, byly politickou realitou, kterou si nejlevicověji zaměřené organizace nemohly dovolit ignorovat. Podpora mas reformním snahám nového režimu byla rovněž významným faktorem vedoucím ke změně myšlení i těch nejlevicovějších skupin do té míry, že začaly usilovat o to, aby se staly partnery Dergu v revolučním úsilí. Jejich soupeření však způsobilo, že revoluce měla navzdory jejich předchozí

¹⁴ Poprvé je Mengistu předsedou Dergu jen od 17. do 23. listopadu 1974.

opozici k Dergu dostatečnou setrvačností, a jejich neschopnost si tento fakt uvědomit se pro ně stala kontraproduktivní.

Pro ty nejlevicovější proudy to byl čas vhodný ke změně strategie, pro případ, že by z revolučního procesu byly vyloučeny. Místo toho, aby se staly nespokojenou opozicí, zaplatily svou politickou cenu za kolaboraci s vojenskou juntou, která se zoufale ohlížela po ideologii, jež by pomohla aktivity nového režimu legitimizovat. (Haile-Selassie 1997: 171)

V Etiopii na přelomu 60. a 70. let fungovalo mnoho organizací, jejichž činnost by se dala charakterizovat jako politická. Protože však monarchie neumožňovala existenci politických stran ani opozice, jejich činnost probíhala v ilegalitě. Dvě z nich se v průběhu revoluce prosadily výrazněji a měly tak možnost sehrát významnější roli.

MEISON byla levicově orientovanou politickou stranou založenou v Evropě roku 1968 etiopskými studenty - exulanty, jejichž ideologií byl marxismus-leninismus. Stejně jako konkurenční EPRP se podílela na sesazení císaře a konci *ancien régime*.

EPRP (pův. *EPLO - Ethiopian People`s Liberation Organization*) je považována za první moderní politickou stranu v Etiopii. Jedná se o organizaci s marxisticko-leninskou rétorikou, taktéž založenou v zahraničí. Politickým programem EPRP bylo svržení monarchie, odstranění feudálního systému, nastolení demokratické republiky. Strana před revolučními událostmi nedisponovala velkým vlivem, začala se prosazovat právě v okamžiku pádu starého režimu.

Kruciální rozdíl mezi oběma politickými subjekty spočíval v postoji k Dergu. Zatímco MEISON Derg a plukovníka Mengistu podpořilo, ultralevicová EPRP hlásala, že DERG je zrádcem revoluce a stojí tak v cestě skutečné lidové demokracii. Soupeření EPRP a MEISON vyvrcholilo na podzim roku 1976 útoky EPRP na veřejné budovy a vysoce postavené členy Dergu. Aktivita EPRP v městských oblastech eskalovala v systematickou teroristickou kampaň. Tyto události zná historie pod pojmem "bílý teror".

5.4 Druhý vnitřní konflikt. Radikálové vs. umírnění - rudý teror

V návaznosti na "bílý teror" byli někteří členové Dergu obviněni z nerozhodnosti a stranění kontrarevoluci. Na těchto obviněných, v čele s dosavadním předsedou rady generálem Teferi Bentem, byla 3. února 1977 vykonána masová exekuce.¹⁵ Do čela Dergu se tak Mengistu dostává podruhé, tentokrát definitivně. (Mojdl 2005: 73)

Koncem léta 1977 se již Mengistu Haile Mariam etabloval jako nezpochybnitelný lídr držící moc pevně ve svých rukou. MEISON se svou politickou neobratností zanedlouho vyřadila z revolučního tábora sama. Reakcionářská EPRP byla odstavená od vlivu rozpoutáním tzv. "rudého teroru" v režii Dergu.

Profesor Kjetil Tronvoll z Norského centra pro lidská práva při univerzitě v Oslu, definuje "rudý teror" jako: *"Bezcitnou exekuci představitelů starého režimu, jež nastolila kult násilí. Derg spojovalo především prolévání krve. Vyhledávací a likvidační kampaň proti militantům vedla k iniciaci "rudého teroru", ve kterém byly tisíce oponentů režimu brutálně vražděni v ulicích."*

Oficiálně proklamovaným cílem "rudého teroru" byla likvidace tzv. nepřátel revoluce. V praxi se však jednalo především o eliminaci EPRP. Za "rudý teror" označujeme násilnou politickou kampaň probíhající v letech 1977-78¹⁶ a eskalující poté, co se Mengistuovi podařilo Derg definitivně ovládnout. Odhaduje se, že v průběhu "rudého teroru" přišlo o život mezi 30.000 - 500.000 obyvatel. Různé dostupné údaje se však velmi liší. Keller uvádí 5.000 mladých lidí. Zatímco na počátku mohla být Derg vnímán jako naděje a šance na lepší budoucnost, na konci tohoto období zůstal Derg civilnímu obyvatelstvu značně odcizený.

Roku 1987 Mengistu Derg oficiálně rozpouští a vyhláší Etiopskou lidově demokratickou republiku s novou ústavou. Italský politolog Giovanni Sartori nepovažuje Derg za politickou stranu a politický systém po uchopení

¹⁵ Údajně se na této akci podílel Mengistu osobně.

¹⁶ Tronvoll udává období 1976-78. (Tronvoll 2009: 3)

moci armádou definuje jako *přímou vojenskou vládu*. O jednostranický systém, v Africe do počátku 90. let minulého století velmi rozšířený, se tak dle Sartoriho nejedná. (Sartori 2005: 265) Jiný italský politolog Giovanni M. Carbone hovoří o jednostranickém systému až od vzniku WPE (1984) do pádu režimu (1991). (Carbone 2007: 4)

6. Instituce marxistického režimu

V jiné kapitole je již skutečnost, že Derg po uchopení moci nedisponoval žádnou ideologií zmíněná. I když se v rámci zjednodušení často uvádí, že byl na ideologii marxismu-leninismu od počátku vyprofilován. Podstatnější však je, že Derg, jež se záhy transformoval do podoby kolektivního orgánu státu, nějaký základ své legitimacy nutně potřeboval. V předchozích kapitolách jsme mohli sledovat proces adopce marxisticko-leninské ideologie Dergem. Tato ideologie však potřebovala nějaký institucionální rámec, který se pokusím představit v následujících podkapitolách. Derg nikdy funkční stranický systém nevytvořil a zdá se být pravděpodobné, že o žádnou regulérní politickou soutěž nestál.

6.1 COPWE - Commission for Organizing the Party of the Working People of Ethiopia (1979-1984)

Návdavkem k vojenské a ekonomické pomoci se Sovětský svaz se svými satelity snažil Derg dotlačit ke vzniku instituce, jež by byla garantem upevnění marxistické ideologie v zemi. Sovětskému vedení se příliš nelíbila stávající situace, kdy je společně sdílená ideologie současně ideologií vojenského režimu, což se mohlo v očích světové veřejnosti podílet na vzniku negativního obrazu tábora socialistických zemí. Prvním krokem k nápravě bylo založení COPWE - přípravného výboru pro vznik etiopské marxistické státostrany WPE. Tento výbor byl založen 18. prosince 1979 a jeho činnost byla ukončena vytvořením WPE (1984).

Se vznikem COPWE byly definitivně postaveny mimo zákon a postupně likvidovány Workers` League, EPRP, EDU, Maison, Malered a další.

V únoru 1979 se novým heslem stává "jednota komunistů" (*unity of the communists*). Mengistu přidělil provinciím prověřené členy Dergu jako

své zástupce a apoštoly nového učení, jež měli za cíl vytvářet podmínky pro šíření oficiální ideologie budoucí státostrany. Většina z nich měla základní vzdělání, pouze někteří středoškolské. Se vznikem přípravného výboru se zintenzivnila politická kampaň.

V rámci této kampaně Derg apeloval na více než stovku zahraničních studentů, aby se vrátili do Etiopie a podíleli se na budování národa. Výzvu k návratu vyslyšelo jen asi 17 z nich. Část navrátilců se však stejně připojila ke kontrarevoluci a jen někteří se přidali na stranu revoluce. 520 vysokých vládních úředníků absolvovalo tříměsíční "brainwashing" na politické škole v Addis Abbabě. (Shifaw 2012: 112)

Jak tato politická agitace pokračovala, život se pro civilní i vojenské zaměstnance, kteří stáli mimo, stával stále těžší a oni byli stále izolovanější od participace na politické moci. Nebylo možné, aby zakládali politické strany s vlastním programem. Probíhaly rovněž fyzické likvidace občanů, jejichž intenzita se snížila až po úplné likvidaci opozičních organizací.

Marxističtí ideologové dosáhli svého. První kongres se konal ve dnech 16.-19.6.1980 a tento "přípravný výbor", poté co na něj vojenský režim naoko delegoval výkonnou moc, převzal funkce politické strany, vojenské politické strany.

Po pětileté existenci pořádá COPWE svůj druhý kongres, jež proběhl 5.-9. září 1984 a jehož význam spočíval právě v založení WPE. Tento kongres přijal zprávu COPWE a stranický program. Tyto dokumenty, které se vzájemně překrývaly, položily základní kámen budoucí marxistické ústavy. Zde zmíním některé z nejvýznamnějších bodů obou dokumentů:

1. Snaha o zavedení nového systému. Tím je primárně myšleno založení socialistické PDRE pod vedením WPE, kdy široké masy obyvatelstva užívají demokratických práv v míru. To vše je zajištěno odstraněním zpátečnické monarchie.
2. Struktura a fungování PDRE má být v souladu s marxisticko-leninskými principy. Základními parametry nové republiky má být

proletářský internacionalismus, demokratický centralismus, socialistická legitimita a aktivní participace obyvatelstva.

3. PDRE má být unitárním státem založeným na ekonomické realitě země. Organizace státní správy, od nejnižších pater politiky až po národní úroveň, by měla být zajišťována lidem volenými zástupci. WPE má klást speciální důraz na suverenitu pracující třídy.

Období existence a činnosti COPWE můžeme považovat za jakési přechodné období mezi vládou Dergu - přímou vojenskou vládou a vznikem WPE, legitimizující tentokrát již civilní vládu *de facto* stejných kádrů. Na závěr kapitoly uvedu typologii vzniku afro-marxistických stran pro snazší pochopení procesu, jenž vedl ke vzniku jediné politické strany v období marxistické vlády. Zvolená typologie popisuje tyto případy vzniku afro-marxistických stran:

- 1. Diferenciací masových revolučních demokratických stran**
 - a) bez přerušení činnosti
 - b) strana svou činnost na určitou dobu přerušila
- 2. Sloučením různých marxisticko-leninských revolučně demokratických skupin**
 - a) přeměnou sjednocených organizací
 - b) neúspěšný pokus o sjednocení organizací
- 3. Sloučením marxistů a revolučních demokratů, kteří přijaly zásady vědeckého socialismu.**

Etiopie v letech 1977-1979 je příkladem neúspěšného sjednocování organizací. Oproti tomu situace po roce 1979 spojená se založením COPWE, je již příkladem třetího typu uvedené typologie. (Fiala 2013: 35)

6.2 WPE - Workers' Party of Ethiopia (1984)

V Africe je možné zaznamenat variantu vzniku afro-marxistické strany, která je někdy považována za modelový příklad spojení marxistů a revolučních demokratů, a která ústí v rozhodnutí založit takovou stranu seshora nadekretováním. Tento model založení afro-marxistické strany je obvyklý v zemích bez předchozích zkušeností s politickými stranami anebo tam, kde pokusy o založení "*avant-garde party*" přeměnou širší fronty nebo sjednocení menších stran selhaly. (Fiala 2013: 47)

To je i případ Etiopie, která byla zemí doposavad bez stranického systému. Z aktivity přípravného výboru vzniká na druhém kongresu COPWE afro-marxistická Strana etiopských pracujících - WPE. Mengistu pojal kongres jako velkou slávu, kdy hosty kongresu byli i prezidenti několika afrických států, např. Julius Nyerere (Tanzánie), Kenneth Kaunda (Zambie), Samora Machel (Mozambik), Eduardo Santos (Angola) a další. Strana se stává jedinou a vedoucí silou v zemi, tzv. *vanguard party*, jejímž důležitým úkolem byla příprava nové, komunistické ústavy. Z funkčního hlediska vznikla WPE transformací z COPWE. Vedoucí kádry COPWE se ve skutečnosti staly i vedoucími kádry WPE.

Z ideologických důvodů nakonec nebyla nově založená strana prohlášena za stranu "etiopských pracujících", jak původně zamýšlel COPWE, nýbrž za stranu "etiopských dělníků". Za touto myšlenkou zřejmě stála potřeba přisoudit "*vanguard role*" průmyslovým dělníkům a pod jejich vedoucí úlohou ve společnosti shromáždit i ostatní pokrokové třídy obyvatelstva. Např. zemědělce a další skupiny populace, jež řečeno dobovým žargonem "zradili" svou třídní příslušnost a přijali myšlenku marxismu-leninismu za svou. (Tiruneh 2009: 257)

Již koncem 70. let rozdělil Mengistu pro potřebu kontroly armádních složek armádu do tří odlišných skupin, jež se vzájemně kontrolovaly a hlídaly. Zmíněnými složkami byly: důstojnický sbor, komisaři a vojenské zpravodajství. (Shifaw 2012: 109) Podobně i organizační struktura WPE měla sloužit kontrole celé společnosti včetně armády, což jak se ukázalo,

bylo i jedním s cílů této organizace. Dalším úkolem pro WPE byla příprava nové ústavy. Ta měla legitimizovat Mengistův autoritářský režim, který se od druhé půle 80. let začal z mnoha důvodů, jimiž se bude zabývat kapitola o příčinách pádu režimu, povážlivě drolit. Z určitého úhlu pohledu můžeme založení WPE interpretovat jako projev slabosti a zranitelnosti režimu, spíše než reálný pokus o upevnění legitimacy.

Etiopie v té době neměla ústavu, která by reflektovala vládnoucí ideologii. Jak již víme, ta poslední císařská byla přijatá roku 1955 po odchodu Britů. I tak se jednalo o dokument spíše přepracovaný a doplněný, než o ústavu novou. Přestože byla později zřízena komise pro přípravu ústavy, tak se všeobecně předpokládá, že veškerá důležitá rozhodnutí ve věci nové ústavy byla plně v Mengistově režii a pod jeho kontrolou. (Tiruneh 2009: 269)

Za ironii osudu můžeme považovat, že se na přípravě ústavy, jejímž neskrývaným cílem bylo vytvoření komunistické společnosti vybudované na myšlenkách marxismu-leninismu podílely hlavy etiopské ortodoxní církve, katolické církve a evangelické církve, včetně zástupců islámské komunity. Ironií osudu byl fakt, že Mengistu považoval náboženství za nepřítele revoluce.

Nová ústava sovětského typu byla prosazena až roku 1986 v referendu, které bylo zřejmě ovlivněno ve prospěch přijetí ústavy. Tento plebiscit byl pravděpodobně zmanipulován. Následujícího roku byla s novou ústavou vyhlášena Etiopská lidově demokratická republika (PDRE) a z Dergu se stává jednokomorový parlament - Národní shromáždění (etiop. shengo).

Velmi důležitou roli při vzniku WPE nepochybně sehráli sovětští poradci. Důležitý byl pro vznik WPE rovněž způsob převzetí moci revolučně naladěnými složkami armády s následnou snahou zachovat si vliv na přechod k civilní vládě zformováním vlastní *avant-garde party*, sloučením marxisticko-leninských organizací s organizacemi revolučně demokratickými nebo sjednocením jednotlivých marxistů a revolučních

demokratů inklinujících k myšlenkám vědeckého socialismu. (Fiala 2013: 54)

6.3 Shengo - etiopský parlament (1987-1991)

Shengo je novou ústavou definován jako nejvyšší orgán státní moci. Jedná se o jednokomorový parlament, jež tvořilo 835 zastupitelů volených na pět let, který se za normálních okolností scházel jednou ročně. Nominálně měl tento parlament nemalé pravomoci. Podle nové ústavy mu např. přináleželo utváření zahraniční, obranné a bezpečnostní politiky nebo ekonomické plánování. Dále bylo Národní shromáždění odpovědno za ustavení Státní rady, Rady Ministrů, Nejvyššího soudu a další. Jedním z aktů spadajících do jeho pravomoci byla rovněž volba prezidenta a dalších vysoce postavených úředníků.

Etiopskou realitou roku 1987 však zůstává skutečnost, že parlament, který formálně splňoval většinu podmínek demokratické instituce (s výjimkou nominace kandidátů), byl ve skutečnosti ovládán proponenty předchozího *uspořádání*¹⁷ politického systému. Hlavní podíl na moci si udržel nově zvolený prezident Mengistu a WPE. Tato situace, kdy se k moci opět dostaly především staré prověřené kádry, se odvíjela od organizace prvních voleb do této instituce, jak popisuje následující kapitola.

¹⁷ Výraz "uspořádání" místo obvyklejšího "režim", je zde použit proto, že přijetím ústavy 1987 nedošlo ke změně charakteru autoritářského režimu, nejedná se tedy o režim nový.

6.3.1 Volební systém

Zatímco předrevoluční (císařská) legislativa umožňovala každému Etiopanovi, který byl schopen složit deposit 250,00 USD, stát se kandidátem do parlamentu, tak po ústavní změně z roku 1987 mohla kandidovat do parlamentu pouze osoba nominována stranickými orgány, masovými organizacemi a některými armádními složkami." (Tiruneh 2009: 272-273)

To bylo dobově obhajováno tím, že strana, která je ústavou považovaná za vedoucí sílu země a celé společnosti, musí mít možnost efektivní kontroly a ovlivňování voleb, aby mohla vést zemi ke stanoveným cílům. Aktivním volebním právem disponovali všichni etiopští občané, kteří dosáhli 18 let věku. Kandidáti museli být starší 21 let. Volby do Shenga byly odvislé od hustoty populace a volilo se v přímém a tajném hlasování v jednomandátových volebních obvodech.

V průměru byl volební obvod tvořen třemi *kebele*¹⁸ a volba probíhala na tzv. volebních schůzích. Na konci prvního kola volební schůze měl každý obvod devět kandidátů. Z těchto devíti kandidátů, bylo před druhým kolem na úrovni volebního obvodu státním úřadem vyloučeno tři kandidátů. Na druhé volební schůzi pak měli zbývající tři kandidáti proslov, ve kterém museli popsat svůj životní příběh a přínos revoluci. (Tiruneh 2009: 273)

Tito tři kandidáti pak soupeřili o jedno z 835 parlamentních křesel. Každý zástupce reprezentoval v průměru 75.000 obyvatel ve venkovských obvodech a 15.000 v obvodech městských.

Vývoj po druhé volební schůzi vedl k odpadávání či nucené rezignaci dalších kandidátů, zvláště pak ve volebních obvodech hlavního města. Nežádoucí kandidáti byli předvoláváni na sekretariáty místních stranických buněk, kde jim byla doporučena rezignace. Podle oficiálních míst mělo 12% obvodů na národní úrovni pouze jednoho kandidáta, 7% dva

¹⁸ Nižší správní jednotka, občanský distrikt.

kandidáty a zbývajících 81% po třech kandidátech. Ve volebních obvodech hlavního města byla situace následující: jednoho kandidáta mělo 69%, dva kandidáty 11% a tři kandidáty 20% obvodů. (Tiruneh 2009: 273-274)

Vlna rezignací se týkala především Mengistuova volebního obvodu. V průběhu druhého kola se jeho soupeři ve volebním klání nechali slyšet, že jejich přínos revoluci se nemůže rovnat jeho přínosu a přenechávali mu volební obvod coby jedinému kandidátovi.

Ve dni voleb tak překvapení lidé zjišťovali, že nebudou vybírat kandidáty pouze z těch, kteří jsou rezidenty jejich volebního obvodu. Důvodem je, že do Shenga museli být zvoleni přednostně lidé z politbyra a funkcionáři WPE.

6.3.2 Volby do Shenga 1987

Tyto volby vypsané na 14. června 1987¹⁹ měly na nátlak Sovětského svazu změnit předchozí vojenskou vládu na civilní vládu volených zástupců. Na základě zprávy volební komise se voleb zúčastnilo 20 miliónů oprávněných voličů. Nakonec se však volilo pouze v 813 volebních obvodech. To, že se nevolilo i ve 22 zbývajících obvodech, bylo vysvětlováno povstaleckou kontrolou území, na nichž se dotčené obvody nacházely. K volbám se tedy zaregistrovalo „pouze“ 15.673.418 voličů, z nichž odvolilo 13.383.887 (85,35%).

¹⁹ Haile-Selassie uvádí datum voleb 13. června od 6:00 do 18:00 hod. Tiruneh uvádí dokonce 14. dubna 1987. (Tiruneh 2009: 274)

Tab. 1 Sociální struktura poslanců po volbách do Shenga 1987:

Sociální složení	%
Dělníci	12,1
Státní funkcionáři	36,5
Straničtí funkcionáři	23,6
Zástupci armády	12,9
Umělci	1,5
Ostatní	4,9
Věkové složení	%
21-30	18,2
31-59	79,6
60 +	2,2
Vzdělání	%
Gramotní	4,7
Základní a středoškolské	67,1
Vysokoškolské	28,2

Zdroj: Haile-Selassie 1997: 279

Z uvedené tabulky by se mohlo zdát, že pouze 23,6 členů parlamentu jsou zároveň členy strany. Tento výklad je ovšem chybný, protože dělníci, státní funkcionáři i zástupci armády byli rovněž členy WPE. Ve skutečnosti to znamená, že celých 93,6 poslanců bylo členy strany. (Haile-Selassie 1997: 279)

Parlament volil prezidenta, viceprezidenta, členy 24 členné Rady státu, premiéra, Radu ministrů, soudce Nejvyššího soudů a další. 10. září²⁰ byl plukovník Mengistu Shengem zvolen prezidentem PDRE - Etiopské lidově demokratické republiky. Moc parlamentu, formálně nejvyššího orgánu státní moci, byla nominálně značná. Ve skutečnosti však byla všechna rozhodnutí pod kontrolou plukovníka Mengistua a WPE, kteří tak ovládali jak exekutivu, tak legislativu.

²⁰ Haile-Selassie uvádí datum volby 11. září.

7. Institucionální komparace. Monarchie vs. marxistický režim

To, co spojovalo režim císařský s následnou vládou vojenské junty, byla tendence vnutit Etiopii i přes její mimořádnou etnickou rozmanitost unitární charakter. Císařství tuto tendence prokázalo zejména při přeměně etiopsko-eritrejské federace z roku 1952 na unitární Etiopii roku 1962, na základě etiopské anexe Eritrey. Marxisté v usilovné snaze o zachování celistvosti země ve formě unitárního státu vytrvali až do konce, než se Eritrea roku 1991 dokázala odtrhnout. Oběma režimům, monarchii i vojenské juntě, byla potřeba centralizovaného systému a dominance úzké elity nad širokými masami společná. Jiná byla ideologie a zahraničněpolitická orientace.

Směrem k větší centralizaci moci, jen jinak ideologicky vybaven, se tedy vydává i Mengistův vojenský, později marxistický režim. K Mengistuově pojetí vědeckého socialismu patřil názor, že etnicita nemůže být legitimním principem, na jehož základě by měla být společnost zorganizována. Jako alternativu nabízel přesvědčení, že lidé by měli být sdružováni v masových organizacích na základě svého společenského postavení, nikoli na základě etnické příslušnosti.

Po dlouhých třinácti letech se Mengistův režim odhodlal přijít s ústavou, jež nominálně předávala největší podíl na moci jedné politické straně a jednokomorovému parlamentu. V tomto a podobných režimech však bývá implementace těchto ústav tak, aby byly akceptovány alespoň většinou obyvatelstva a nezůstaly pouze slovy na papíře obtížná. Ústava tvoří pouze rámec, důležité jsou konkrétní zákony vycházející z tohoto rámce a způsob jejich uplatňování systémem (ne)závislých soudů.

7.1 Ústava 1955

"Bojovný lev z kmene Judova, bohem vyvolený..." Takto začíná text etiopské revidované ústavy z roku 1955. Císař se v ní odvolává na svůj původ odvozený z daleké minulosti od královny ze Sáby a jeruzalémského krále Šalamouna. V této ústavě je Etiopie definována jako: *"Etiopské císařství zahrnuje všechna teritoria včetně ostrovů a teritoriálních vod pod suverenitou etiopské Koruny. Suverenita a území jsou nedělitelná a nezczizitelná. Všechny osoby etiopského původu žijící v císařství či mimo ně, tvoří etiopský lid."*

Dokument zakotvuje spoustu práv, jež nemohou nechybět v žádné ústavě vyspělé západní demokracie. Není smyslem práce se zabývat všemi částmi ústavy. Text samozřejmě zahrnuje články týkající se základních občanských a lidských práv, právo na náboženskou svobodu, shromažďování, svobodu projevu atd. Jejich uplatňování v praxi je však podmíněno mnoha aspekty. Můžeme se domnívat, že stěžejní je pro implementaci ústavy vztah elit a mas. Mezi oběma skupinami probíhá vzájemná komunikace, kterou by měly zprostředkovávat instituce ústavou definované.

Císař Haile Selassie I.²¹ je coby špička sociální pyramidy vcelku předvídatelně i vrchním velitelem ozbrojených sil s právem vyhlásit válku (se souhlasem parlamentu). Čl. 36 mu dokonce ukládá povinnost přijmout všechna opatření nezbytná k zajištění obrany a integrity. Disponuje rozhodovacími pravomocemi v oblasti zahraniční politiky své země. V oblasti domácí politiky určuje organizaci, pravomoci a povinnosti všech ministerstev a vlády, jmenuje, povyšuje, suspenduje a propouští úředníky. Čl. 33 vymezuje jeho vztah k parlamentu. Dává mu právo svolávat zasedání obou komor parlamentu, právo na projev týkající se jím doporučeného legislativního programu. Tyto komory může rovněž rozpustit a vypsát nové volby do dolní komory parlamentu. Disponuje právem legislativní

²¹ Ústavní text zmiňuje osobu panovníka jmenovitě.

iniciativy, vydávat rezoluce a vyhlášovat zákony poté, co prošly parlamentem.

Parlament je dvoukomorový, složen z dolní komory - Komory poslanců a horní komory - Senátů. Nikdo nemohl být členem obou komor zároveň. Čl. 81 nám říká, že každý člen parlamentu, ať zvolen či jmenován, musí složit přísahu věrnosti císaři a zákonům monarchie. Pravidelné zasedání parlamentu probíhalo jednou ročně. Kromě osoby panovníka má právo navrhnout zákony skupina nejméně deseti členů každé komory parlamentu. Při hlasování v jednotlivých komorách nebo na jejich společné schůzi je potřeba nadpoloviční většiny hlasů všech přítomných.

Ústava rovněž poskytovala základní právní rámec pro pořádání voleb, jež byl dále upravován volebními zákony. Každý disponuje právem volit (aktivní právo) po dosažení věku 21 let, bez omezení majetkovým cenzem. Právo být volen (pasivní právo) je podmíněno narozením v Etiopii, dosažením věku 25 let a vlastnictvím majetku ve volebním obvodu, za který občan kandiduje. Výše majetku je stanovena příslušným volebním zákonem a činila něco kolem 250 USD. Poslanci mohou být voleni opakovaně na 4 roky. Volební obvody měly být rozděleny tak, aby s co největší možnou přesností reprezentovaly 200.000 obyvatel. Každý takový obvod měl dva zástupce. Města s populací nad 30.000 obyv. měla po jednom zástupci s tím, že získala dalšího zástupce za každých 50.000 obyv. přesahujících oněch 30.000.

Členové Senátu byli panovníkem jmenováni na šest let. Počet senátorů neměl přesahovat polovinu členů dolní komory. Rovněž soudce jmenoval císař.²²

²² Zdroj: Revidovaná etiopská ústava z roku 1955 - angl. verze.

7.2 Ústava 1987

Preambule této, po 32 letech úplně nové, ústavy se poměrně rozvláčně až pateticky zabývá "staletími slavné historie", "velikostí starověké civilizace", dlouhou nezávislostí země atd. V tomto zvláštním mixu se objevuje požadavek na budování socialistické společnosti, následuje vyzdvižení skvělého vítězství císařských vojsk nad Italy v bitvě u Adwy (1896), aby následovala adorace svržení feudálního řádu "pokrokovými složkami společnosti". Je zde zmíněná vedoucí úloha WPE, jež má v zemi na starosti rychlý sociální pokrok a důležitost boje proti třídnímu nepříteli pod heslem "*Revoluční vlast nebo smrt!*"²³. Na závěr preambule se píše o jednotě země a rovnosti všech jejích národů, jež **mají právo na sebeurčení**. Nejsou opomenutá lidská práva a přínos režimu světovému míru, spravedlnosti, demokracii a sociálnímu pokroku atd.

To podstatné, co nám napoví o charakteru režimu, najdeme v jednotlivých člancích ústavy. Tak čl. 1 nám sděluje, že: "PDRE je státem pracujícího lidu..." a pokračuje: "PDRE má za cíl, než bude Národní Demokratická Revoluce dokončena, položit základ budování socialismu." Čl. 2 zdůrazňuje, že Etiopská republika je **unitárním státem**, kde jsou si všechny národnosti rovny. PDRE má zabezpečit tuto rovnost národů, bojovat s nacionalistickým šovinismem, úzce zaměřeným nacionalismem a posilovat jednotu pracujícího lidu. Zde se setkáváme s Mengistuovým instrumentalistickým názorem, že společnost by se neměla profilovat na etnickém a národnostním, nýbrž na sociálním, třídním základě.

Charakter režimu poznáváme i z dalších článků. Jedná se např. o texty ohledně zakotvení oficiální ideologie (marxismus-leninismus), povinné socialistické legitimitě všech organizací a o tom, že všechny orgány státní moci, od nejnižších po nejvyšší, by měly vzejít z voleb. Tato ustanovení nijak nevybočují z rámce ústav ostatních zemí socialistického bloku, ve kterých jsou rovněž obsažena všechna ustanovení o lidských a

²³ V angl. "*Revolutionary Motherland or Death!*"

občanských právech. V části třetí se ústava věnuje struktuře a fungování státu, zabývá se institucemi komunistického režimu.

Z předchozí kapitoly víme, že *National Shengo* je definován jako nejvyšší orgán státní moci PDRE. Formálně disponujeme pravomocemi v otázkách týkajících se celého národa. Mezi důležité funkce parlamentu patří:

- jmenování vlády (Rady ministrů)
- jmenuje členy Nejvyššího soudu
- jmenuje kontrolní komisi WPE atd.

Dalšími funkcemi parlamentu jsou volby:

- prezidenta, vice prezidenta
- předsedy vlády a jeho zástupce
- členů vlády

Shengo zasedá za normálních okolností jednou ročně a jeho členové jsou voleni na pět let. Právo zákonodárné iniciativy má dle čl. 71:

- Státní rada (*Council of State*)
- prezident
- parlamentní komise
- jednotliví poslanci
- vláda (*Council of Ministers*)
- Nejvyšší soud
- masové organizace prostřednictvím národních orgánů

Další důležitou institucí je bezesporu prezidentský úřad. Prezident PDRE je volen Shengem a jeho funkční období je s ním totožné (pět let). Prezident reprezentuje zemi a je vrchním velitelem ozbrojených sil. Ručí za dobrou práci Nejvyššího soudu, prokuratury atd. Prezident je oprávněn vydávat dekrety. Podle čl. 87 může prezident za závažných okolností, jež vzniknou mezi dvěma schůzemi parlamentu, jmenovat nebo naopak odvolat

ministerského předsedu, předsedu Nejvyššího soudu a Národní dělnické kontrolní komise.

Vláda (*Council of Ministers*) je nejvyšším exekutivním a administrativním orgánem PDRE. Volená je parlamentem a jemu je i odpovědná. Vláda se zodpovídá jako celek a jednotliví členové jsou odpovědni individuálně.

Nejvyššími orgány státní moci administrativních regionů a autonomních oblastí jsou dle ústavy regionální parlamenty. Provádět změny v ústavě je možné pouze za 3/4 většiny členů Shenga.²⁴

7.3 Srovnání

Pokud srovnáme podmínky kandidatury do dolní komory "císařského" parlamentu a marxistického Shenga, měl každý občan ústavou z roku 1955 formálně garantovanou možnost kandidovat do dolní komory. Podmínka vlastnit majetek v daném volebním obvodu v hodnotě 250.00 USD se může zdát likvidační. Otázkou zůstává, kolik obyvatel by bylo kandidatury skutečně schopno i bez omezení majetkovým cenzem. V roce 1974 bylo v populaci 93% negramotných, a proto negramotnost mohla být významnějším omezením než restrikce majetkovým cenzem. I přes omezení majetkem je možné konstatovat, že alespoň formálně byly podmínky kandidatury definované touto ústavou pro všechny stejné.

Oproti tomu komunistická ústava z roku 1987 ve svém textu, v části týkající se kandidatury do Shenga, explicitně stanovila, jakými orgány mohou být kandidáti do voleb vybíráni (viz kapitola Volební systém). Samotná ústava blíže nespecifikuje podmínky, za kterých se tak děje v oprávněných orgánech. Vznikl nepřehledný prostor, ve kterém rovné podmínky kandidatury do parlamentu hrály jen podřadnou roli. To vše za

²⁴ Zdroj: Etiopská ústava z roku 1987 - angl. verze.

situace, kdy je komunistická WPE jedinou součástí "stranického systému". V této volbě se tak *de facto* nejednalo o politickou orientaci země, ta je ústavou daná, jednalo se pouze o to, kdo bude politiku úzkého vedení provádět. I v tomto ohledu jsou si oba režimy podobné. Rovněž kandidát do dolní komory "císařského" parlamentu (*The Chamber of Deputies*) nabízel pouze svou osobu, aby pomáhala vykonávat politickou vůli císařovu.

Oběma ústavám byla společná definice země coby unitárního státu. Nominálně byly srovnávané politické systémy, ať už jakkoli ideologický odlišné, na základě svých ústav spravedlivé ke všem složkám, skupinám a třídám společnosti v oblasti lidských práv. Ta marxistická dokonce nabízí "právo na sebeurčení". Derg nikdy funkční stranický systém nevytvořil a zdá se být pravděpodobné, že o žádnou regulérní politickou soutěž, stejně jako monarchie, nestál.

Komunistická ústava je silně ideologicky zabarvená. Zcela oproštěná od iracionálních atributů, jež mají vzbuzovat pocit náležité legitimacy, není ani ta monarchická. V ústavě z roku 1955 jsou zmínky o císařově nezpochybnitelném božství a jeho původu odvozeném z legendistických událostí z doby zhruba před třemi tisíciletími. Za perličku můžeme považovat ústavně zakotvený zákaz nošení smokingu v přítomnosti císaře.

Ve snaze vyřešit palčivé otázky etiopské společnosti selhal marxistický režim stejně fatálně, jako v tomto ohledu selhal režim předchozí. Jak nám s odstupem času ukázala historie, přišla komunistická ústava příliš pozdě na to, aby se stala zachráncem režimu, jež měla pomoci legitimizovat. S výjimkou několika přeživších komunistických režimů, Číny, Kuby, Severní Korey a Vietnamu, je svět socialistické internacionály ve druhé půli 80. let nezadržitelně na ústupu.

8. Pád marxistického režimu (1991) - analýza příčin

Mengistův diktátorský režim zvládnul období "rudého teroru", ve kterém se vypořádal s významnou částí opozice. Za jistý úspěch z pohledu režimu je možné považovat i zvrát na "eritrejském bojišti" v průběhu roku 1978. Avšak z mnoha důvodů byly tyto "úspěchy" pouze dočasné. K domácím důvodům patří zejména neutěšená ekonomická situace.

V důsledku působení nekonsolidované, neefektivní, direktivně řízené ekonomiky země, v kombinaci s enviromentálními problémy, v etiopském případě představované fatálním nedostatkem srážek, nastalo ničivé období hladomoru, jež režim nebyl schopen bez vnější pomoci zvládnout. Necitlivé zásahy do lokálních komunit, světová ropná krize a nakonec i politické změny na globální úrovni, spojené se změnou v rovnováze moci, to vše bylo nad síly stávajícího režimu. Etiopii je z určitého úhlu pohledu možno považovat za zemi, jež disponuje tím, co nazýváme "negativní suverenitou". Režim by bez vnější pomoci pravděpodobně nedokázal existovat.

8.1 Eritrejský separatismus

Podívejme se nyní na eritrejský boj za nezávislost malé země na svém větším sousedovi, jako na jednu z příčin konce marxistického režimu.

Svůj článek "*Secessionism in Africa*" uvádí Keller na titulní stránce touto větou: "*Odstředivé tendence mají v Africe největší potenciál a zároveň se oficiální doktríny staví proti secesionistickým tendencím nejtvrději. V etnicky heterogenních státech je iredentismus předurčen k tomu, aby byl spojován s etnickou politikou.*" (Keller 2007: 1)

Etiopie patřila a patří do skupiny afrických zemí, pro něž je výrazná etnická diverzita charakteristická. Svazek s Eritreou byl na základě rezoluce

OSN z roku 1952 definován jako federace. Etiopie toto federativní uspořádání po deseti letech jednostranně zrušila a od roku 1962 se stává unitárním státem, jenž do sebe Eritreu přičlenil. V důsledku tohoto aktu dostává eritrejský separatismus nový impuls, který bude v dalších takřka třiceti letech tíživým dědictvím.

Eritrea je jedinou zemí subsaharské Afriky, jež si zajistila nezávislost odtržením. Je to malá země s 3,5 miliony obyvatel a devíti hlavními etniky. Organizací, jež se v boji za samostatnost prosadila nejvýrazněji, byla **ELF** - *Eritrean Liberation Front*. Ta se časem rozštěpila do více frakcí, z nichž **EPLF** - *Eritrean People`s Liberation Front* (1970) přebírá vedoucí roli.

V letech 1972-1974 spolu ELF a EPLF vedou boj o vedení, jež je možno nazvat regulérní občanskou válkou. Příčinou soupeření nebylo náboženství. Přestože ELF byla založena spíše křesťansky a EPLF se hlásila k idejím marxismu-leninismu, jediným důvodem byla moc. (Zewde 2002: 220)

Ke konci monarchie dokázaly eritrejské separatistické složky vázat až polovinu císařské armády, v důsledku čehož přikročil Haile Selassie k vyhlášení stanného práva na území rebelů. Ani to však nedokázalo zvrátit situaci. Aktivita eritrejského odboje byly pro monarchii velkým břemenem, zvláště za situace špatného hospodářského stavu a s tím související sociální situací obyvatelstva. I v důsledku těchto bojů se po všech stránkách vyčerpaná monarchie zhroutila (1974).

Nastoupivší vojenský režim zdědil obojí, tíživou ekonomickou situaci i vedení boje proti eritrejským separatistům. Pokus o vojenské řešení, dokonce za pomoci jakýchsi venkovských milicí, však úspěšný nebyl. Z EPLF se postupem času stal dobře vycvičený protivník s dobrou morálkou a vysokým odhodláním. Na druhé straně fronty stál nekonsolidovaný režim, jenž se snažil vybudovat zcela novou společnost na principech vědeckého socialismu. Nový režim hlásající novou ideologii však záhy ztratil vojenskou i politickou podporu Spojených států. Nadále musel čelit četným

občanským povstáním. Z těchto i jiných důvodů byla Mengistuova Etiopie zemí před kolapsem.

V letech "rudého teroru" (1977-1978) ztratil režim kontrolu nad většinou eritrejského území s výjimkou hlavního města Asmary, dvou přístavů a několika menších měst. Pokračovala však i snaha o politické řešení. Jednání s EPLF však k úspěchu nevedla. Po ofenzívě na jaře 1978 dosáhl režim se zahraniční podporou²⁵ stavu, kdy ovládal přes devadesát procent území, jež dříve kontrolovala EPLF. Namísto rezignace tahle ztráta Eritrejce zmobilizovala a znamenala zintenzivnění odporu. Eritrejci časem zvládli vybudovat jednotky, jež dokázaly vítězit nad Etiopany. Na jaře 1988 bylo v rámci intenzivní ofenzívy v průběhu několika týdnů zabito či zajato 18.000 etiopských vojáků. (Keller 2007: 23)

Koncem roku 1988 již byl režim pod velkým tlakem nacionalistických skupin. Do toho byl Mengistu upozorněn, že Sovětský svaz brzy ukončí svou podporu a následně přišel i podporu EDU. Konec režimu se přiblížil, když opoziční skupiny, zejména TPLF²⁶, ovládli převážnou část severu země. Tyto úspěchy EPLF v Eritrei a úspěchy nově vzniklé EPDRF bojující proti režimu na etiopském území měly vliv na demoralizaci v Mengistuově vojsku, jež se projevila masovými dezercemi.

To na jaře 1989 vyústilo v neúspěšný pokus o převrat, který se však složkám loajálním Mengistuvě ještě podařilo odvrátit. Mengistu byl ale přinucen k politickému řešení v podobě několika kol mírových rozhovorů v Londýně. Mezitím však EPDRF ovládla hlavní město Addis Abbabu a marxistický experiment v Etiopii byl u konce. V květnu 1991 Mengistu prchá do Zimbabwe, kde nachází azyl.

²⁵ Podpora pocházela mj. i z bývalé NDR.

²⁶ TPLF byla hlavním partnerem EPDRF. Od roku 1991 je součástí koalice v rámci EPDRF.

8.2 Etiopsko-somálský konflikt. (1977-1978)

Souběžně s národně osvobozenecným bojem Eritrejců probíhal v letech 1977-1978 etiopsko-somálský konflikt. Tento konflikt byl dlouholetou Achillovou patou regionu. Znovu vypukl v létě 1977 a byl veden o území obydlené etnickými Somálci, zejména o rozsáhlou oblast na východě Etiopie - Ogaden. Cílem načasování bylo využít slabost režimu, jenž se utápěl jak v řešení problému s "vnitřním nepřítelem", tak v boji s eritrejskými separatisty. Somálsku se rychle podařilo obsadit rozsáhlé území do hloubky až 700 km.

Etiopie tím byla donucena k mobilizaci a zároveň požádala o pomoc OAJ²⁷, pro kterou bylo "zachování uzemní integrity afrických zemí a politika nevměšování" jedním z nejdůležitějších deklarovaných cílů. Výstupem z jednání OAJ v září 1977 byla série doporučení, jež se Somálsko Muhammada Siada Barreho rozhodlo ignorovat. Komplikovanou realitou byla skutečnost, že Sověti, pro něž byla Etiopie klientským státem, podporovali i v době útoku jejího somálského protivníka. Proti sobě se tak očitly dvě země ve sféře sovětského vlivu.

Mengistu, který se tímto cítil svými socialistickými přáteli zrazen, pronesl: *"Nepodezříváme je, že by mohli zaútočit proti etiopské revoluci zbraněmi, jež jim daly socialistické země pro svou obranu. Nedokázali jsme si představit, že by mohly být bezbranné děti a staré ženy takto vražděny."* (Haile-Selassie 1997: 214)

Původně sovětské vedení uvažovalo o zachování obou zemí ve sféře svého vlivu. Nakonec však po tom, co Somálci jednostranně vypověděli SSSR smlouvu o přátelství, usoudili, že Etiopie jim se svým přístupem ke sdílené ideologii bude spolehlivějším partnerem. Etiopie tedy mobilizovala a s pomocí zahraničních jednotek, zejména těch kubánských převelených z Angoly a se sovětskou vojenskou pomocí, Somálce počátkem roku 1978 zatlačila zpět.

²⁷ OAJ - Organizace africké jednoty byla založená roku 1963 v Etiopii, v Addis Abbabě.

8.3 Ekonomické problémy

Ropná krize po arabsko-izraelské válce na Jom Kipur (1973) měla vliv na celý svět. Nemůže být pochyb o tom, že negativně působila i na již tak slabou etiopskou ekonomiku, a jako jedna z mnoha příčin se podílela na zhoršující se hospodářské situaci a tím i na tlak na změnu režimu ze strany společnosti. Vojenský režim převzal zemi na pokraji ekonomického kolapsu. Tam se Etiopie dostala nejenom v důsledku pokračujících vojenských aktivit na severu země, ale i v důsledku válečné ekonomiky, na níž se povstání podepisovala.

Po vypořádání se s vnitřním nepřítelem v rámci "rudého teroru", spustil režim několik kampaní s cílem oživit etiopskou ekonomiku. Kampaně probíhaly formou mobilizace veškerých dostupných zdrojů, ať už materiálních či lidských. To mělo pomoci nastartovat ekonomický růst, rozvoj průmyslu a zemědělství.

Předpokládaný růst HDP o 6,5% a 3,6% růst příjmů na hlavu nebyl nikdy naplněn. Ve skutečnosti klesl příjem na osobu o 0,8%. (Zewde 2002: 263)

Zpočátku se věřilo, že kolektivizace zemědělské půdy povede k nárůstu efektivity zemědělské výroby. To se nepotvrdilo, a tak bylo od kolektivního vlastnictví ustoupeno. Ukázalo se totiž, že namísto růstu efektivity dochází pouze k závislosti rolníků na státní podpoře a subvencích. Režim se pokoušel tuto situaci řešit pomocí podpory malých hospodářství, jež produkovala pouze pro vlastní potřebu. Doufal, že touto podporou zvýší jejich produkci spojenou se vznikem zemědělských přebytků. Neúspěch těchto experimentů se naplno projevil vypuknutím hladomoru v letech 1984-1985.

Postiženo bylo zhruba 8 milionů obyvatel, v důsledku hladomoru jich zemřel 1 milion. Kořeny problému spočívaly v řízené ekonomice, kdy bylo bráněno soukromým iniciativám a přerozdělování státních zdrojů. (Zewde 2002: 263)

Vláda selhala chvíli po spektakulárním založení WPE. Právě v tomto období mohla prokázat svou kompetenci problémy zvládat. Ve skutečnosti fatálně selhala. Objevila se i podezření, že Derg ovlivňoval distribuci potravinové pomoci tak, aby byly postiženy převážně rebelující oblasti na severu. Hladomor se podařilo zvládnout až s mezinárodní pomocí.

V důsledku těchto událostí, přišel režim s dalším nápadem z dílny sociálního inženýrství. Jednalo se o nucené, masivní přesídlení populace ze severní a centrální části země na úrodnější západ a jih. Tato pohroma se týkala snad více než půl milionu obyvatel. V důsledku to znamenalo narůstající pochybnosti o kompetenci stávajícího režimu.

Toto masivní přesídlování však nebylo čistě dílem etiopské garnitury. S jeho realizací vyjádřila souhlas i Světová banka a financovat je pomohl USAID a World Vision. Vláda Dergu byla v důsledku těchto experimentů západními médii portrétována jako nejhorší forma diktatury od dob Třetí říše. (Haile-Selassie 1997: 263, 265)

8.4 Konec studené války

Druhá půle 80. let byla charakterizována velkými změnami v souvislosti s mocenským soupeřením Sovětského svazu a Spojených států. Po setkání v Reykjavíku v roce 1986 dostávají změny jistou dynamiku. Gorbačov se ujal moci o rok dříve. Jeho snaha o ekonomické reformy, představovaná hesly *glasnost* a *perestrojka*, zahájila proces diskreditace marxisticko-leninského učení spojený s oslabováním světového komunistického hnutí. Snaha o liberalizaci sovětského režimu vedla až ke konci dlouhého období studené války. Tyto zpočátku shora iniciované reformy vyústily v rozpad socialistického bloku, s výjimkami jež se rozhodly zůstat svým specifickým formám komunismu věrni: Čína, Severní Korea, Vietnam a Kuba. Z ústupu od marxistické ideologie vyplývaly nemalé důsledky pro země třetího světa, jež se ve svých snahách o

etablování společné ideologie cítily zrazeny. To se týkalo i Etiopie, pro kterou se stal konec vojenské a politické podpory ze strany socialistických zemí vážným problémem.

Konec podpory avizoval Gorbačov Mengistuovi v průběhu jeho návštěvy Moskvy v létě 1988. Svou případnou podporu podmínil sovětský vůdce politickou liberalizací, změnami v zemědělské a investiční politice a nevojenským řešením konfliktů s Eritreou a Tigrajci. (Tiruneh 2009: 358) Tedy vším, co bylo za uplynulých více než deset let režimem prezentováno jako imperialistický balast. Když se navíc Mengistu dozvěděl o interview sovětského diplomata v Etiopii, ve kterém byl obviněn z odmítnutí sovětského návrhu na mírové řešení, pochopil, že podpora SSSR je definitivně u konce. Pro Etiopskou elitu, jež si sotva začala užívat institucionalizovaného socialistického pořádku, nebylo snadné se s novou realitou vyrovnat.

V této zoufalé situaci se začal Mengistu obracet na další potencionální partnery s žádostmi o podporu. Čína projevila neochotu ke spolupráci, Libye a Jižní Jemen zase nebyly schopny vyzbrojit půlmilionovou armádu. Poté, co se stala Etiopie sovětským satelitem, se Izrael, bývalý tradiční spojenec, od Etiopie odvrátil. Přesto se v nově vzniklé situaci Mengistu na Izrael obrátil a roku 1989 s ním obnovil diplomatické styky. Izrael by byl býval ochoten podpořit Mengistův režim, na nátlak Spojených států však ke spolupráci nedošlo. (Shifaw 2012: 167)

Ani USA nevyhověly žádosti o podporu. Naopak, od konce 80. let se začaly zlepšovat vztahy USA se dvěma povstaleckými organizacemi: EPLF, TPLF. V průběhu roku 1990 proběhla jednání mezi režimem a EPLF za amerického zprostředkování, tato jednání však nebyla úspěšná.

Svůj postoj k aktuální situaci vyjádřil Mengistu dvěma způsoby: Prohlášením, ve kterém se nechal slyšet, že veškeré změny, jež se odehrávají v zemích bývalého socialistického bloku, se Etiopie netýkají, a svoláním schůze Ústředního výboru WPE (1990), na kterém vyhlásil svůj plán reforem, např. v podobě povolení drobného podnikání a povolení

pronajímat půdu, jež se však v souvislosti se světovým děním jeví jen jako kosmetické.

Efekt dynamického vývoje na poli mezinárodních vztahů od pol. 80. let byl tím, co přispívalo ke zhoršení četných vnitřních i vnějších krizí. V konečném důsledku je tak možno konstatovat, že i to vedlo k pádu režimu. (Tiruneh 2009: 365) Když se pak vojenská rovnováha sil překlopila ve prospěch povstaleckých hnutí na severu země, nikým nepodporovaný režim se pod tímto tlakem zhroutil.

8.5 Shrnutí

Vznik, průběh a pád marxistického režimu byl zakódován patrně již v konstelaci režimu císařského. Neschopnost, a v některých aspektech i faktická nemožnost monarchie vyřešit všechny problémy zaostalé země při jejím pokusu o modernizaci v relativně krátkém čase, dala vzniknout nahromaděné frustraci, jež vedla k nahrazení monarchie. Nový režim po ní převzal zaostalou zemi s prvky feudálního uspořádání společnosti. Ačkoli byl charakter nového zřízení svou ideologií zcela odlišný od předchozího, tak ani on nebyl za 16 let své existence schopen vybudovat moderní blahobytnou společnost. Největší problémy nastoupivší vojenské marxistické diktatury byly následující:

1. Neschopnost či neochota vybudovat politické instituce, jejichž prostřednictvím by mohla širší veřejnost participovat na politické moci. Tomu na druhou stranu bránila i nízká schopnost participace ze strany širších vrstev obyvatelstva, související s nevalnou úrovní vzdělání a ekonomickou zaostalostí.
2. Neschopnost provést hospodářské reformy, jež by pro obyvatelstvo znamenalo vymanění se z bídnych

ekonomických podmínek. Naopak se postupně prohlubovala ztráta důvěry v kompetenci režimu vinou necitlivého uplatňování prvků sociálního inženýrství v masovějším měřítku. Násilná povaha režimu, který neváhal použít institucionalizované násilí proti vlastnímu obyvatelstvu, rovněž nabourávala ochotu identifikace občanů s režimem.

3. Neschopnost režimu zvládnout složitou národnostní a etnickou situaci. Režim rozhodně nestál před lehkou situací, pokud chtěl zachovat územní celistvost Etiopie. Svým nekompetentním, arogantním a často agresivním jednáním, však proti sobě skupiny etiopského obyvatelstva postavil. Vnucený unitární charakter země nebyl akceptovatelný pro významnou část populace.

Výše zmíněným tak byly položeny základy pro další násilnou změnu režimu. Cesta zdoluhavých, postupných a nejistých změn se v této etapě etiopských dějin stala neakceptovatelnou. Zvláště, pokud režim již nějakou dobu nedisponoval v očích svých občanů žádnou legitimitou.

Souběh událostí v Etiopii a na mezinárodní scéně sehrál jistě svou roli. Není vyloučené, že s podporou svých socialistických podporovatelů, by se Etiopie časem dostala do stadia jakési "šedé zóny" sociálního smíru, jež by establishmentu uvolnil ruce pro řešení otázky povstaleckých a separatistických hnutí. Především rozpad Sovětského svazu a konec s ním spojené podpory znamenal konec nadějí na mírový a spokojený život v socialistické Utopii.

Režim, jenž občanům slíbil, že je vysvobodí ze spárů starého režimu, zanechal zemi ještě v horším stavu, než když jí začal vládnout. Za úspěch marxistického angažmá můžeme považovat zřejmě jen změnu ve struktuře vlastnictví zemědělské půdy a poměrně úspěšnou alfabetizační kampaň, kdy se počet negramotných snížil z 93% v roce 1974 na 25% v roce 1989. (Haile-Selassie 1997: 224)

9. Postscriptum

Počátek 90. let v Etiopii charakterizují zejména dvě tendence. Jednou z nich je postupný, jak morální tak ekonomický, rozklad společnosti. Tou druhou tendencí je snaha Eritrey o odtržení a vytvoření samostatného státu. To bylo do značné míry usnadněno právě rozkladem Mengistuova režimu, způsobeným jak domácími událostmi, tak velkými změnami v politickém uspořádání na globální úrovni. Lidové povstání, které stálo za svržením režimu, bylo vedeno společnými eritrejsko-tigrejskými silami. Eritrea si toto vítězství spojovala s právem na sebeurčení, jehož po letech nedobrovolného svazku s Etiopií neváhala využít.

Eritrea se tak stává nezávislou *de facto* již roku 1991, avšak až po referendu v dubnu 1993, ve kterém se 99,8% obyvatel vyslovilo pro samostatnost, se stala Eritrea samostatným státem i *de iure*.

Tab. 2 Eritrejské referendum o nezávislosti (duben 1993)

Registrovaní voliči	1 173 706
Hlasů celkem	1 102 410 (93,3%)
Neplatné hlasy	328
Platných hlasů celkem	1 102 082
Pro nezávislost	1 100 260 (99,83%)
Proti nezávislosti	1 822 (0,17%)

Zdroj: <http://africanelections.tripod.com/er.html>

Ve stejném roce, ve kterém se osamostatnila Eritrea, vzniká v Etiopii prozatímní vláda (1991-1995), která má zemi přivést k demokratickým volbám. Tato vláda byla podpořena zejména **EPRDF** - Etiopskou lidovou revoluční demokratickou frontou (*Ethiopian people`s revolutionary democratic front*) Melese Zenawiho založenou roku 1989.

Nový režim stál před úkolem znovu vytvořit národ, na základě jeho představ tak, aby dodal legitimitu politickým změnám přeformulováním historie. Nejdůležitější institucionální změnou bylo upuštění od unitárního státu a přijetí federálního systému na etnickém základě. Tento logický krok byl obhajován tím, že právě unitární charakter státu bývalého režimu v etnicky silně heterogenní společnosti měl v kombinaci se silnou centrální vládou tendenci k násilnému porušování lidských práv, což platilo nejenom pro období mezi léty 1974-1991, ale i pro období císařské.

Od roku 1991 Etiopie zahájila experiment s politikou regionalizace, když delegovala pravomoci z centra na regiony. Hlavním smyslem této politiky - devoluce - bylo umožnit různým etnickým komunitám rozvíjet vlastní kulturu a jazyk, řídit vlastní socioekonomický rozvoj v příslušných oblastech a vykonávat spravedlnost na základě pravidel přijímaných daným etnikem. (Ayenew 2002: 130)

9.1 Stranický systém

Ve vydání ze dne 22.7. 1991 vychází v prvním čísle oběžníku "*Negarit Gazeta*" souhrn pravidel a ustanovení z konference na téma "Mírový a demokratický přechod v Etiopii". Ve třetí části, čl. 7, se tak dozvídáme, že: "*Rada zástupců má být složená ze zástupců národně osvobozeneckých hnutí, jiných politických organizací a významných jedinců tak, aby neměla více než 87 členů.*" Následující čl. 8 třetí části, se zabývá předáním moci na základě řádných voleb: "*Přechodná vláda přebírá veškerou zákonnou a politickou odpovědnost za vládnutí v Etiopii, dokud nebude moc předána nové vládě, vzešlé z všeobecných voleb na základě nové ústavy.*"²⁸

²⁸ Dostupné na: <http://mlgi.org.za/resources/local-government-database/by-country/ethiopia/peace->

Za jednu z nejdůležitějších změn v etiopském politickém systému po roce 1991 můžeme považovat možnost legálního vzniku a fungování politických stran a tím i vytvoření prostředí, ve kterém by mohly existovat -stranického systému.

Období následující po zániku marxistického režimu svědčí o skutečném otevření se demokracii. Poprvé ve své historii je role politických stran určovaná zákonem. Je zcela evidentní, že proces federalizace přispěl rovněž ke konsolidaci vícestranického systému. Úspěch federálního uspořádání a rozvoj demokracie si vynutil existenci životaschopných politických stran, které je možné chápat coby hlavní demokratickou instituci. (Abeje 2013: 327)

Většina politických stran, jež se v létě 1991 vynořila, se profilovala na etnickém základě a na základě národní identity. Tyto politické strany, jež v zemi působily v průběhu tranzice, je možno rozdělit do tří širě pojatých kategorií:

- Politické strany na etnickém základě
- Politické strany pod hlavičkou EPRDF (TPLF, ANDM, OPDO, SPDF)
- Multinacionální a etnické opoziční politické strany

Problém etnických politických stran však spočívá v tom, že: "*Jejich cíle a strategie jsou vždy více zaměřené na prosazování partikulárních zájmů etnických skupin či jejich koalic. Politické strany na čistě etnickém základě mobilizují pouze voliče vlastní etnické skupiny.*" (Gunther, Diamond 2003: 183)

Následná mírová konference jednající o přechodné vládě, které se zúčastnili zástupci většiny etnik a církve, proběhla v červenci 1991.

Výsledkem dohod bylo následné rozdělení: 87 zástupců EPRDF, 12 OLF, zbytek pro další složky společnosti. Vznik prozatímní vlády po pádu Mengistuova režimu byl umožněn zejména podporou *Etiopské lidové revoluční demokratické fronty* - EPRDF, v jejímž čele stál Meles Zenawi, etiopský prezident pro období této vlády. Velkým úspěchem EPRDF byla snaha jednat s OLF - *Oromskou osvobozenou frontou*, čímž se s největší pravděpodobností podařilo zabránit vypuknutí občanské války. Oromové totiž tvoří takřka polovinu etiopské populace. Ani to však nezabránilo srážkám mezi členy EPRDF a OLF, které probíhaly ještě v průběhu roku 1992. Další boje se odehrávaly mezi zástupci Afarů, Issů a dalších skupin na etnické a náboženské bázi. Činnost prozatímní vlády skončila ratifikací nové ústavy v srpnu 1995. (Mojdl 2005: 79-80)

9.2 První svobodné volby 1994 a 1995

Volby do Ústavodárného shromáždění v červnu 1994 byly ve znamení bojkotu některých politických stran (významná OLF se voleb rovněž nezúčastnila), což umožnilo EPRDF bezprecedentní zisk 484 mandátů z 547.

Tab. 3 Volby do Ústavodárného shromáždění 1994 (*Constituent Assembly Election*)

Etiopské volby do Ústavodárného shromáždění květen, červen 1994	
Politická strana / koalice	Počet získaných křesel z 547
EPRDF - Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front	484 (88,5%)
Ostatní	63 (11,5%)

Zdroj: <http://africanelections.tripod.com/et.html>

Nová ústava pak byla schválena (ratifikovaná) Národním shromážděním 8. prosince 1994. V plnou platnost vešla 22.8.1995 na základě voleb do Sněmovny lidových zástupců²⁹ v létě 1995, které byly rovněž některými stranami bojkotovány a taktéž skončily výrazně ve prospěch EPRDF. Prezidentem se stává Neggaso Gidada a post premiéra obsazuje Meles Zenawi

Tab. 4 Parlamentní volby 1995 (*House of People's Representatives Election*)

Etiopské volby do Sněmovna lidových zástupců 1995	
Politická strana / koalice	Počet získaných křesel z 548
EPRDF - Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front	483 (88,1%)
Independents	8 (1,5%)
Ostatní	46 (8,4%)
Nepotvrzeno	11 (2%)

Zdroj: <http://africanelections.tripod.com/et.html>

Z pohledu liberální demokracie nová vláda optimistická očekávání nenaplnila. Dílem dědictvím předchozího režimu, danými okolnostmi, např. velkou etnickou heterogenitou a z ní vyplývající vzájemnou nedůvěrou, dílem pak neschopnosti nového establishmentu dobře vládnout a naplňovat ideje deklarované novou ústavou. Roku 1995 se opět rozhořel etiopsko-eritrejský konflikt, který tak od počátku zemi hospodářsky táhnul ke dnu. Vzájemné vztahy obou zemí se začaly zlepšovat až na počátku nového tisíciletí.

10 let je možno považovat za dostatečný odstup pro hodnocení historických událostí. Organizace *Freedom House* hodnotí Etiopii roku 2004 ohledně míry svobody jako zemi částečně svobodnou, avšak známky

²⁹ Angl. *House of People's Representatives*

udělené na bodové stupnici 1 - 7, jsou jak v oblasti politických práv, tak občanských svobod v obou případech 5³⁰, se setrvávající tendencí. (Ženíšek 2006: 51)

Tabulka níže nám přináší srovnání Etiopie se svými sousedy a Českou republikou. Jediným sousedem, který v tomto hodnocení Etiopii předčí, je Keňa:

Tab. 5 Srovnání *Freedom House Indexu* Etiopie a sousedních zemí + ČR

FHI	Eritrea	Etiopie	Čad	Keňa	Súdán	ČR
Kategorie	nesvob. země	částečně svobodná	nesvob. země	částečně svobodná	nesvob. země	svobodná země
Kvalita pol. práv	7	5	6	3	7	1
Kvalita občan. svobod	6	5	5	3	7	1
Tendence	↔	↔	↔	↔	↔	↑

Zdroj: <http://www.freedomhouse.org>

Pokud srovnáme toto nepříliš lichotivé hodnocení s jiným indexem s odstupem dalších pěti let, tedy v roce 2009, uvidíme relativně optimističtější obrázek. Tzv. PPI³¹ - *Parliamentary Powers Index* hodnotí sílu národních parlamentů. Čím více je parlament silnější, tím více se index blíží číslu jedna. V následující tabulce je srovnání PPI etiopského parlamentu se svými sousedy a Českou republikou:

³⁰ Čím je hodnota vyšší, tím je situace méně uspokojivá.

³¹ Index vytvořený pro měření síly institucí, založený na 32 parametrech. Jeho autory jsou M. Steven Fish a Matthew Kroenig. Vyšší hodnota = vyšší kvalita.

Tab. 6 Srovnání *Parliamentary Power Indexu* Etiopie a sousedních zemí + ČR

	Eritrea	Etiopie	Čad	Keňa	Súdán	ČR
PPI	0,25	0,5	0,22	0,31	0,22	0,81

Zdroj:

<http://polisci.berkeley.edu/sites/default/files/people/u3833/PPIScores.pdf>

Je zde vidět, že síla etiopského parlamentu, měřená pomocí PPI po patnácti letech od prvních svobodných parlamentních voleb, je ve srovnání se svými sousedy hodnocená relativně vysoko.

Uvést srovnání se situací v sousedních zemích ohledně politických a občanských svobod a síly parlamentu jsem se rozhodl jsa inspirován výzkumy Paula Colliera a Jeffa Sachse na téma: *Jak může geografická poloha země, zvláště té, jež nemá přístup k moři, ovlivnit ekonomický vývoj v daném regionu?* Tato má práce se ekonomickým rozvojem primárně nezabývá, avšak socioekonomická situace má na demokratizační proces nemalý vliv. Ostatně tuto problematiku v 60. letech rozpracoval americký sociolog a politolog Seymour Martin Lipset ve své práci *Political Man* (1960). Jeho „Teorie modernizačního přístupu“ staví na předpokladu, že vývoj demokracie je socioekonomickými aspekty determinován. Pro větší množství případů popírajících tuto souvislost je Lipsetova teorie považována za překonanou, ale přesto ji není možné považovat za zcela neplatnou.

Konsolidace demokracie je náročný proces, u něž jde často v daném okamžiku jen velmi těžko vyhodnotit, zda proběhla úspěšně. Na závěr kapitoly si neodpustím citaci Adama Przeworského: *"Nové demokracie musí své občanské, politické a společenské požadavky adresovat souběžně. Nemohou následovat příkladu Západní Evropy s její dlouhou zkušeností, kde společnost v oblasti vlády zákona, systému politických práv a práva na sociální blahobyt čelila všem výzvám postupně. Stávající okolnosti, jako*

změny režimů a ekonomické krize, staví tyto prerekvizity občanské společnosti v mnoha zemích pod zvýšený tlak." (Przeworski 1995: 36)

9.3 Současný politický systém

Oficiálně je politický systém dnešní Etiopie označován za "etnický federalismus", protože příslušnost k jazykové a etnické skupině je hlavním kritériem při definování hranic jednotlivých zemí federace. Tato, na etnickém základě založená regionalizační politika je však kritizována, především z důvodu neefektivní devoluce moci a odpovědnosti směrem od regionálních vlád k nižším administrativním jednotkám - kebele, wereda.

Dr. Meheret Ayenew soudí, že z institucionálního pohledu, můžeme strukturu etiopské federace charakterizovat rovněž jako "autoritářský etnický federalismus", kdy termín "autoritářský" poslouží k popisu situace, kdy centrální úřady kontrolují vládu i na úrovni nižších správních jednotek. S tímto názorem není osamocena. Keller k tomu dodává: "*Etiopský etnický federalismus je spíše hybridní formou centralizovaného federalismu, či dokonce unitárního státu.*" (Keller 2010: 83) Federativní koncepci nemůžeme chápat jako synonymum regionální autonomie.

Zavedení demokratických reforem počátkem 90. let znamenalo návrat multipartismu do většiny afrických politických systémů. Tento trend se nevyhnul ani Etiopii. Zárodek etiopského vícestranického systému můžeme spatřovat již v době formování prozatímní vlády, kdy se zástupci znesvářených stran, zejména EPRDF a OLF, museli dohodnout na rozdělení křesel v této vládě. V následujícím volebním klání 1994 se však už tyto "fronty", z důvodu bojkotu voleb opozičního OLF, nepotkaly. I to napomohlo nepřerušené dominanci EPDRF.

Typické je pro etiopský stranický systém nepřátelství a silná polarizace mezi skupinou parlamentních stran a opozicí. Ta se snaží vytvářet různé aliance s cílem získat co nejvyšší počet křesel. Nicméně,

uvnitř těchto koalic velmi často dochází, jak k mezistranickým, tak rovněž k vnitrostranickým konfliktům. (Abeje 2013: 326)

Současný³² etiopský stranický systém je charakteristický vysokým počtem politických stran. Aktuálně je v parlamentu zastoupeno devět uskupení. Jedná se tedy o poměrně fragmentovaný stranický systém. Dominantním uskupením je od jeho počátku EPDRF.

EPRFD je fenoménem na etiopské politické scéně. Pokusím se ve stručnosti shrnout některá základní fakta o této koalici založené roku 1989 na komunistické ideologii. Strana měla k roku 2006 čtyři miliony členů, z nichž je tři a půl mil. venkovskými farmáři. Na vlastních webových stránkách se EPDRF prezentuje zejména prostřednictvím ekonomických témat, kdy hlavními zaklínadly jsou ekonomický růst, zakládání firem atd. Neekonomická část programu se hlásí k dodržování lidských práv, demokratických svobod a budování demokratické společnosti obecně.

Strana nadále preferuje rozdělení společnosti do tříd na základě učení marxismu-leninismu. Vystupuje proti imperialismu, kapitalismu, volnému trhu. Náboženské organizace považuje za zpátečnické. Staví se proti liberalismu a liberální demokracii jež považuje za neudržitelné, přesto však vyznává směs komunistických a liberálních názorů. EPDRF ustoupila počátkem 90. let od marxistické-leninského učení, ne však z důvodu ztráty víry v něj, nýbrž kvůli změněné situaci na mezinárodní scéně, spojované především s rozpadem SSSR. Marxistická ideologie, tak hraje uvnitř strany stále velkou roli. Její program je zaměřen socialisticky s důrazem na právo etnik na sebeurčení. Její výjimečnou pozici v etiopském stranickém systému nejlépe pochopíme na základě volebních výsledků z prozatím posledních parlamentních voleb a při srovnání s výsledky voleb předchozích.

³² Poslední parlamentní volby se konaly 2010.

Tab. 7 Parlamentní volby 2010 (*House of People's Representatives Election*)

Etiopské parlamentní volby 23.5.2010	
Politická strana / koalice	Počet získaných křesel z 547
EPRDF - Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front	499 (91,2%)
SPDP - Somali People's Democratic Party	24 (4,4%)
BGPDP - Benishangul-Gumuz People's Democratic Party	9 (1,6%)
ANDP - Afar National Democratic Party	8 (1,5%)
GPDM - Gambela People's Democratic Movement	3 (0,6%)
APDO - Argoba People's Democratic Organization	1
HNL - Harari National League	1
MEDREK - Ethiopian Federal Democratic Unity Forum	1
Independent	1

Zdroj: <http://africanelections.tripod.com/et.html>

Dohromady se svými spojenci obsadila EPRDF v posledních parlamentních volbách (2010) dokonce 545 křesel z 547 (99,6%).

Dle Sartoriho kritérií, je tak možno považovat EPDRF za "dominantní" politickou stranu. Podle Erdmanna se nám: *"...při zvážení kontextu existence režimu a rozsahu, ve kterém je možno volební soutěž považovat za svobodnou a spravedlivou vyjeví, že více než polovina konstelací stranických systému s dominantní stranou je podmíněná autoritářským prostředím."* (Erdmann, Basedau 2007: 8) Volební zisk vítěze je považován za důležitý indikátor korektního průběhu voleb. Některými autory jsou však režimy, ve kterých dosáhl vítěz zisk více než 70% hlasů, navíc opakovaně, automaticky považovány za nedemokratické.

Zatímco systémy se zavedenými demokratickými procedurami můžeme nalézt v mnoha afrických zemích, tak vyžralou, plně etablovanou liberální demokracii nalezneme výjimečně. Běžnější formou demokracie v Africe je model, jež Diamond nazývá *"pseudo-democracy"*. V takovém

případě mají hegemонické politické strany, jež jsou u moci, tendenci udržet si co možná největší vliv na politiku, tak aby mohli uplatňovat vliv na podobu ústavy a jiných politických institucí ve svůj prospěch. Dnešní Etiopii můžeme za takovou zemi s autokratickými tendencemi považovat.

Abeje k situaci uvnitř etiopských politických stran říká, že: "*Politické strany často rezignují na standardní procedury ohledně nominace kandidátů a jejich soupeření o stranické funkce.*" (Abeje 2013: 325) To ale ovlivňuje politickou kulturu v zemi. Situace uvnitř politických stran, se tak přenáší na vyšší úroveň politického soupeření a přispívá k utváření negativního obrazu politické scény v očích veřejnosti.

V Etiopii se však i přes uvedené problémy etablovala životaschopná opozice. Mezi nejvýznamnější opoziční strany můžeme zařadit:

CUD - Koalice za jednotu a demokracii (*Coalition for Unity and Democracy*)

UDJ - Jednota za demokracii a spravedlnost (*Union for Democracy and Justice*), je frakcí CUD.

UEDF - Sjednocené etiopské demokratické síly (*United Ethiopian Democratic Forces*)

Současný dvoukomorový parlament se skládá ze:

- **Sněmovna lidových zástupců** (*The House of People's Representatives*), 547 členů přímo volených.
- **Sněmovna federace** (*The House of the Federation*), 108 členů zástupujících parlamenty jednotlivých států.

Každý z federálních států má tedy svůj parlament (*State Council*), vládu a prezidenta, jež jsou však ve svých pravomocích limitováni.

V řechi čísel se současná Etiopie stále řadí mezi nejchudší země světa. Z ekonomických ukazatelů je však impozantní dlouhodobě setrvalý růst HDP, jež se za posledních 10 let vytrvale drží hranice 10%. Oproti tomu se HDI (*Human Development Index*) nachází na nepříliš optimistické hodnotě 0,435. To Etiopii, jejíž populace dosáhla 94,1 mil. obyvatel (*World Bank 2013*), řadí na 173. místo na světě (*UN Development Programme 2014*). Podle Odhadů OSN měla Etiopie roku 1975 32,9 mil. obyv. Svou populaci tak dokázala za bezmála 40 let zhruba ztrojnásobit.

Má tedy Etiopie, po takřka čtvrt století, období konsolidace demokracie za sebou? Juan Linz soudí, že konsolidovanou demokracií je takový stav společnosti, kdy si žádný z významných aktérů, politických stran a institucí nemyslí, že neexistuje alternativa k demokratickým procesům a že si nemyslí, že by žádná politická instituce neuvažovala o zpochybnění procesu demokratické volby tzv. "*decision makers*". (Linz 1990: 158)

Panuje názor, že za test konsolidace demokracie můžeme považovat první všeobecné národní volby, jež následují po přijetí vícestranického systému. Huntington tento test nazývá "*two turnover test*". Je zaměřen na politickou stranu jež se v těchto prvních volbách dostala k moci, zatímco ve volbách následujících, byla u moci vystřídaná. EPRDF je u moci bez přerušení od roku 1991.

Je zřejmé, že sociální podmínky mohou demokracii ovlivňovat, ale pokud není věnována dostatečná péče utváření institucí, může se stát, že ke konsolidaci nedochází. (Keller 1999: 99)

Závěr

Velký vliv na konec monarchie měl bezpochyby autoritářský způsob císařovy vlády, spojený s neúspěšnou snahou od základu zreformovat společnost. Císařova situace jistě nebyla jednoduchá. Za bezmála 20 let vlády však, přes jisté úspěchy, nedokázal nasměrovat Etiopii k modernitě. Zatímco na mezinárodní scéně dosáhla Etiopie jistého renomé, domácí situace byla odlišná. Feudální řád se stával pro Etiopany anachronismem, často spojeným s hmotnou nouzí a jen iluzorní možnosti podílet se na moci. Do budoucna neměla monarchie co nabídnout. Počátek 70. let už nebyl dobou, kdy by se obyvatelstvo dokázalo ztotožnit s ideologií božského původu panovníka.

Svržení monarchie vojenským převratem na podzim roku 1974 tak bylo Etiopany vnímáno jako naděje na radikální změnu společenského řádu. Přes neústavní povahu změny režimu se vojenská vláda v letech 1974-1976 těšila podpoře obyvatelstva, což ji umožňovalo vládnout mimo struktury obvykle vymezené ústavou. S postupem času se však ukázalo, že ani nový režim skrze rétoriku marxismu-leninismu a s ní spojeného vědeckého socialismu nenabízí obyvatelstvu reálný podíl na správě země. Po období "rudého teroru" v letech 1977-1978 se Derg obyvatelstvu odcizil a začalo být zřejmé, že stávající vláda marxistické vojenské junty se nehodlá vzdát čerstvě upevněné moci ve prospěch širší participace obyvatelstva. To Dergu umožňovala situace, kdy neexistovala ústava reflektující změnu režimu, neexistovaly politické strany jež by spolu soutěžily o přízeň voličů v rámci funkčního stranického systému. Od roku 1976, kdy se stal marxismus-leninismus oficiální státní ideologií bylo definitivně jasné, na kterou stranu studenovělečného konfliktu se Etiopie orientovala.

Postupně se objevovalo volání po přeměně vojenského režimu na civilní. Vojenský režim v Etiopii totiž nezapadal do kontextu prezentace bloku socialistických zemí, coby tábora míru. Sovětští ideologové rovněž vyvíjeli nátlak na vznik politické strany jakožto nositelky marxistické ideologie. V této atmosféře je roku 1979 založen Přípravný výbor pro vznik etiopské dělnické strany (COPWE). Jednalo se o zástěrku, kdy Derg na

COPWE naoko delegoval výkonnou moc a přeměnil tím přípravný výbor na vojenskou "politickou stranu". Snahou COPWE bylo zabránit vzniku a fungování politických organizací mimo kontrolu režimu. Úkolem COPWE bylo založení jediné, centrálně řízené politické strany, která by režimu umožňovala kontrolu společnosti.

Afro-marxistická Strana etiopských pracujících (WPE) byla založena roku 1984 na II. kongresu COPWE. Ani COPWE ani WPE nebyly vytvořeny za účelem demokratizace a podpory pluralitní společnosti. Naopak, staly se nástrojem kontroly širokých mas sloužícím k eliminaci jejich případných nároků na podíl na moci. Dalším z úkolů WPE byla příprava ústavy, jež měla završit přechod od vojenské vlády k civilní. Ústava přijatá roku 1987 sebou přinesla změny v oficiálním uspořádání legislativní i exekutivní moci. Na straně legislativy byl jednou z nich vznik jednokomorového parlamentu, na straně exekutivy vznik úřadu prezidenta.

Za hlavní cíl této práce byla stanovena analýza a popis etiopského politického systému v době Mengistuovy vlády v letech 1974-1991. Z pohledu teorie nedemokratických režimů zůstává Etiopie po vojenském převratu autoritářským režimem. Derg, složen z armádních činitelů, se stal kolektivní hlavou státu. V textu je období 1974-1976 definováno na základě Fialovy typologie nedemokratických režimů jako "neo-autoritářský mobilizační režim po získání nezávislosti". Jednou z charakteristik tohoto období je boj mezi umírněnými a radikálními složkami vojenské vlády a snaha o propojení režimu s ideologií, jež by měla mobilizační potenciál. V navazujícím období tzv. "rudého teroru" v letech 1977-1978, dochází k výraznější identifikaci vlády Dergu s Mengistuovou osobou a etablováním marxisticko-leninské ideologie. Toto krátké období, opět s použitím Fialovy typologie, v textu identifikuji jako "autoritářský-byrokraticko-vojenský režim", kdy posílila role vůdčí osobnosti v rámci kolektivní vojenské vlády .

Následující období od roku 1978 do přijetí ústavy v roce 1987, jsem s přihlédnutím k Nordlingerově typologii nedemokratických režimů, přiřadil k jeho typu "vládnoucí typ vojenského režimu". Ten, dle mého názoru, nejlépe vystihuje etiopskou realitu v této periodě. Nordlinger jej popisuje

jako stav, kdy je vojenská moc na samém vrcholu, snaží se kontrolovat život společnosti a prosazuje ambiciózní politické i ekonomické cíle.

Období let 1987-1991 pak dobře vystihuje Finerův typ "přímé kvazi-civilní vojenské vlády", kdy sice došlo k demilitarizaci vlády, avšak tito bývalí armádní činitelé se stali rovněž představiteli nové administrativy. Režim se i nadále o armádu opírá. Od roku 1977, kdy se do čela Dergu prosadil Mengistu, je režim těsněji spojen s jeho osobou. Tato personalizace vlády je pro etiopský politický systém typická i po roce 1987, kdy se Mengistu stává prezidentem, až do jeho konce roku 1991.

Oba režimy měly ve svých ústavách zakotvenou ochranu základních lidských práv a občanských svobod. V obou však docházelo k jejich masivnímu porušování. Kandidatura do dolní komory císařského parlamentu byla podmíněná majetkovým cenzem, který v chudé zemi prakticky znemožnil širší uplatnění pasivního volebního práva. Senát nebyl volen, ale jmenován. Panovník disponoval právem zasahovat do soudních procesů. Marxistická ústava z roku 1987 sice nepodmiňuje pasivní volební právo do parlamentu výši majetku. Restrikce v podobě způsobu výběru kandidátů, jenž museli být přednostně lidé z politbyra a WPE, je však v konečném důsledku mnohem účinnějším popřením demokratických principů. Vztah prezidenta k soudům byl v ústavě vymezen vágní formulací "*...prezident ručí za dobrou práci Nejvyššího soudu a prokuratury...*" Císař Haile Sellasie i prezident Mengistu mohli v případě potřeby vládnout pomocí dekretů. Zatímco za monarchie existovala alespoň teoretická možnost zakládat politické organizace, v Mengistuově Etiopii to mimo kontrolu režimu možné nebylo.

Ani jednu ze srovnávaných ústav není možné posoudit jako plně demokratickou. Ústava z roku 1955 je koncipovaná ve prospěch exekutivy, ale bez možnosti její kontroly ze strany legislativy. Marxistická ústava z roku 1987 znemožňuje především vznik a rozvoj pluralitní společnosti. Obě však zahrnují ustanovení, která by při jejich důsledném naplňování, zajistila respektování lidských práv a občanských svobod a podíl populace na správě země.

Hypotézu, že kvalita ústavy je pro funkční demokracii a její instituce základním předpokladem tato práce nevyvrátila. Potvrdila ale předpoklad, že ústava, která formálně zaručuje participaci obyvatelstva na moci a dodržování lidských práv a občanských svobod nemusí vést ke spravedlivé společnosti, tak jako nevedla ve zkoumaném případě. Na základě analýzy etiopského politického systému a komparace ústavních textů soudím, že jednotlivá ustanovení nemohou být zárukou, že články ústavy budou beze zbytku naplňovány, pokud systém moci a její kontroly nebude udržován v rovnováze. Společnost jako celek musí ústavu akceptovat, věřit institucím, které ústava definuje a musí vyžadovat dodržování práv a povinností z ní vyplývajících.

Na institucionální podobu obou etiopských režimů, monarchie i vlády vojenské junty, mohla mít mj. vliv i absence institucí koloniální vlády, jenž nezřídka tvořily základ politického systému v době po získání nezávislosti. Mezi další vlivy můžeme zařadit situaci na mezinárodní scéně, geografickou polohu spojenou s fenoménem "špatných sousedů", klimatickými podmínkami, přístupem k moři atd. Institucionální uspořádání je ovlivňováno také ekonomickou a společenskou situací.

Koncentrace moci v rukou jedince či úzké skupiny osob, se z pohledu liberální demokracie jeví jako problematická. V některých etapách vývoje společnosti se však může takto koncentrovaná moc jevit v daném okamžiku nejschůdnější a nejrychlejší cestou ke změně. To platí o mnoha afrických režimech v postkoloniálním období, jenž se tímto způsobem zbavily tyranského režimu. Cesta změny formou vojenského převratu byla i případem Etiopie první pol. 70. let.

Případy mimořádných funkčních období či rozšířených pravomocí, např. v průběhu válečných konfliktů, však zná i euroatlantická civilizace, byť s násilnou změnou režimu nemusí mít nic společného. Za všechny zmíním Franklina Delano Roosevelta, jediného amerického prezidenta, jenž byl v Bílém domě více než dvě funkční období (prezident v letech 1933-1945). Zásadní rozdíl mezi demokracií amerického typu a marxistickým režimem v Etiopii spočívá v existenci či absenci kontrolních mechanismů v

podobě důvěryhodných, všeobecně respektovaných politických institucí schopných zabránit zneužití moci. K jejich vzniku může kvalitní demokratická ústava přispět, jistě však nebude zárukou jejich funkčnosti. Nezbytným předpokladem je tak především občanská společnost, jenž je schopná se svých práv, garantovaných ústavou, domoci. Reálný podíl etiopského obyvatelstva na agregaci a artikulaci jeho zájmů byl minimální. To se týkalo éry monarchické i období vojenské marxistické vlády.

Mengistův režim padl v důsledku vojenské porážky separatistickou organizací, když zároveň ztratil pomoc Sovětského svazu. Absence širší podpory obyvatelstva nebyla důsledkem ztráty přitažlivosti marxistickoleninských idejí spravedlivé společnosti, ale toho, že režim nerespektoval společenské hodnotové systémy a nedokázal významně zlepšit situaci obyvatelstva. Pouze ideologie nestačila. Zůstane nezodpovězenou otázkou zda mohla efektivní politika devoluce a decentralizace v období Mengistuovy vlády, vyústit v prosperující Etiopii, jejíž politický systém by byl alespoň částečně založen na demokratických principech. Další nezodpovězenou otázkou zůstává zda na to byla etiopská společnost, bez předchozí zkušenosti s demokracií a s tehdejší nízkou úrovní vzdělání, připravená.

Použitá literatura

Prameny a literatura

Abeje, Alefe. 2013. Party System Institutionalization and The Prospect of Democratic Consolidation in Ethiopia. *European Scientific Journal* 9, č. 23, 315-328. Dostupné na:

<http://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/1690/1723>.

Balandier, Georges. 2000. *Politická antropologie*. Praha: Dauphin.

Carbone, Giovanni M. 2007. "Political Parties and Party Systems in Africa: Themes and Research Perspectives." *World Political Science Review* 3, č. 2-3. Dostupné na:

<http://adpm.pbworks.com/f/africa%20party%20systems%20carbone.pdf>.

Collier, Paul. 2009. *Miliarda nejchudších*. Praha: Vyšehrad.

Erdman, Gero, Basedau, Matthias. 2007. "Problems of Categorizing and Explaining Party Systems in Africa." *GIGA Working Papers*, č. 40, 1-29.

Dostupné na: [http://www.giga-](http://www.giga-hamburg.de/de/system/files/publications/wp40_erdmann-basedau.pdf)

[hamburg.de/de/system/files/publications/wp40_erdmann-basedau.pdf](http://www.giga-hamburg.de/de/system/files/publications/wp40_erdmann-basedau.pdf).

Ferro, Marc. 2007. *Dějiny kolonizací*. Od dobývání až po nezávislost. 13.-20. století. Praha: NLN.

Fiala, Vlastimil. 2005. "Vznik politických stran v Africe: Teoretické a metodologické problémy výzkumu." *Politologická revue*, č. 1, 3-39.

Fiala, Vlastimil. 2013. "Afro-marxism: Formation of the Working Party of Ethiopia." *Modern Africa. Politics, history and society* 1, č. 2, 29-59

Gunther, Richard, Diamond Larry. 2003. "Species of Political Parties. A New Typology." *Party Politics* 9, č. 2, 167-199. Dostupné na:

<http://www.olemiss.edu/courses/pol628/guntherdiamond03.pdf>.

Haile-Selassie, Teferra. 1997. *The Ethiopian Revolution 1974-1991*. Kegan Paul International.

Keller, Edmond J. 1991. *Revolutionary Ethiopia. From Empire to People's Republic*. Indiana University Press.

Keller, Edmond J. 1999. "Political Institutions, Agency and Contingent Compromise: Understanding Democratic Consolidation and Reversal in Africa." *The National Political Science Review*, č. 7, 96-115. Dostupné na: <http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/keller/papers/SelectedPub/politicalinst.PDF>.

Keller, Edmond J. 2003. "Ethnic Federalism and Democratization in Ethiopia." *Horn of Africa*, č. 21, 30-43. Dostupné na: <http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/keller/papers/SelectedPub/EthnicFed1.pdf>.

Keller, Edmond J. 2007. "Secessionism in Africa". *The Journal of African Policy Studies* 13, č. 1, 1-26. Dostupné na: <http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/keller/papers/SelectedPub/AfricaSecessionism.pdf>.

Keller, Edmond J. 2010. *Constitutionalism, Citizenship and Political Transition in Ethiopia: Historic and Contemporary Processes*. World Press.

Klíma, Jan. 2012. *Dějiny Afriky*. Praha: NLN.

Lacina, Karel, Hrbek, Ivan, Mendel, Miloš et al. 1987. *Nejnovější dějiny Afriky*. Praha: Svoboda.

Lebeda, Tomáš. 2008. *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha: Karolinum

Mojdl, Lubor. 2005. *Etiopie*. Praha: Libri.

Regassa, Tsegaye. 2010. "The making and legitimacy of the Ethiopian constitution: towards bridging the gap between constitutional design and constitutional practice." *Afrika focus* 23, č. 1, 85-118. Dostupné na: http://www.gap.ugent.be/africafocus/pdf/vol23_1_making.pdf

Říchová, Blanka. 2006. *Přehled moderních politologických teorií. Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Praha: Portál.

- Sartori, Giovanni. 2005. *Strany a stranické systémy*. Brno: CDK.
- Shifaw, Dawit. 2012. *The Diary of Terror. Ethiopia 1974 to 1991*. Trafford Publishing.
- Schaefer, Charles, Aneme, Giemachew Alemu et al. 2009. *The Ethiopian Red Terror Trials: Transitional Justice Challenged*. James Currey.
- Tiruneh, Andargachew. 2009. *The Ethiopian revolution 1974-1987. A transformation from an aristocratic to a totalitarian autocracy*. Cambridge University Press.
- Wallerstein, Immanuel. 1986. *Africa and the modern world*. Africa World Press.
- Záhořík, Jan, Alemayehu, Kumsa. 2008. "Etnický federalismus v Etiopii v širší perspektivě." *Mezinárodní politika* 32, č. 1, 32–34.
- Záhořík, Jan. 2010. "Etiopie a Eritrea: dvě desetiletí partnerství, konfliktů a nejistoty." *Politologická revue* 16, č. 1, 53-72.
- Záhořík, Jan. 2010. *Subsaharská Afrika a světové mocnosti v éře globalizace*. Praha: NLN.
- Záhořík, Jan. 2011. "Etiopie a otázka národní identity: Přihlédnutí k ústavám z let 1931, 1955, 1987 a 1994." *Acta politologica* 3, č. 1, 17-28.
- Záhořík, Jan. 2012. *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Praha: Karolinum.
- Zewde, Bahru, Pausewang, Siegfried, eds. 2002. *Ethiopia. The Challenge of Democracy from Below*. The Nordic Africa Institute.
- Zewde, Bahru. 2002. *A history of modern Ethiopia 1855-1991*. Ohio University Press.
- Zídek, Petr, Sieber, Karel. 2007. *Československo a subsaharská Afrika v letech 1948-1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Ženíšek, Marek. 2006. *Přechody k demokracii v teorii a praxi*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.

Noviny

Zakaria, Fareed. 2015. „Jméno nepřítele.“ *Respekt*, 23. února 2015, 16.

Internetové zdroje

<http://africanelections.tripod.com/>

<http://ecadforum.com>

<http://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/1690/1723>

<http://mlgi.org.za/resources/local-government-database/by-country/ethiopia/peace-agreements/The%20Transitional%20Period%20Charter%20of%20Ethiopia.PDF>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/africa/default.stm>

<http://science.jrank.org>

<http://www-sul.stanford.edu/depts/ssrg/africa>

<http://www.abysinialaw.com/uploads/1.pdf>

<http://www.academia.edu>

<http://www.africa.news.org>

<http://www.africa.no>

<http://www.africaonline.com>

<http://www.allafrica.com>

<http://www.bepress.com/wpsr/vol3/iss3/art1>

<http://www.cia.gov>

<http://www.columbia.edu/cu/lweb/indiv./africa/cuvl>

<http://www.constitutionnet.org/country/constitutional-history-ethiopia>

<http://www.content.eisa.org.za/>

<http://www.eprdf.org.et/web/guest/home>

<http://www.ethioembassy.org.uk>

<http://www.ethiobar.net>

<http://www.ethiopia.gov.et/cs/ministries-and-agencies>

<http://www.ethiopiantreasures.co.uk>

<http://www.fas.harvard.edu/-cafrica/links.shtml>

<http://www.foreignaffairs.com/search/Ethiopia>

<http://www.freedomhouse.org>

<http://www.fssethiopia.org/index.php>

<http://www.globalsecurity.org/military/world/war/ethiopia.htm>

<http://www.library.yale.edu/african>

<http://www.mfa.gov.et>

<http://www.sas.upenn.edu/africanstudies/as.html>

<http://www.tigraionline.com/articles/article130107.html>

<http://www.un.org/en/>

<http://www.undp.org/rba>

<http://www.uneca.org>

<http://www.unu.edu/africa>

<http://www.worldbank.org>

<https://chilot.files.wordpress.com/2011/04/1955-revised-constitution-of-ethiopia1.pdf>

<https://chilot.files.wordpress.com/2011/04/1987-ethiopian-constitution1.pdf>

<https://yoskass.wordpress.com>

Přílohy

Grafy:

Graf 1 Nejpočetnější etiopská etnika (2014), str. 88

Graf 2 Náboženství v Etiopii (2014), str. 88

Obrázky:

Obr. 1 Haile Sellasie I., str. 86

Obr. 2 Mengistu Haile Mariam, str. 86

Obr. 3 Mapa etiopských regionů, str. 87

Obr. 4 Etiopská vlajka, str. 87

Obr. 5 Titulní stránka z "Negarit Gazeta" ze dne 22.7.1991, str. 89

Tabulky:

Tab. 1 - Sociální struktura poslanců po volbách do Shenga 1987, str. 45

Tab. 2 - Eritrejské referendum o nezávislosti (duben 1993), str. 62

Tab. 3 - Volby do Ústavodárného shromáždění 1994 (Constituent Assembly Election), str. 65

Tab. 4 - Parlamentní volby 1995 (House of People's Representatives Election), str. 66

Tab. 5 - Srovnání Freedom House Indexu Etiopie a sousedních zemí + ČR, str. 67

Tab. 6 - Srovnání Parliamentary Power Indexu Etiopie a sousedních zemí + ČR, str. 68

Tab. 7 - Parlamentní volby 2010 (House of People's Representatives Election), str. 71

Obr. 1 Haile Sellasie I.

Obr. 2 Mengistu Haile Mariam

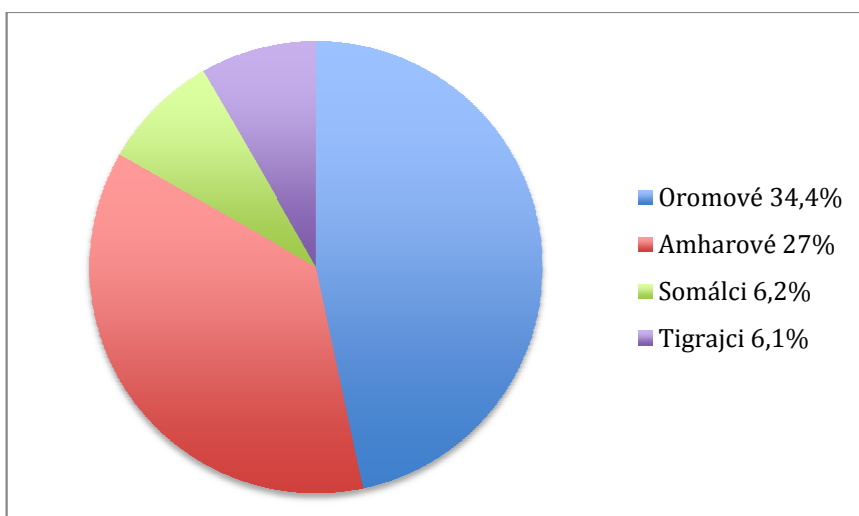
Obr. 3 Mapa etiopských regionů

Obr. 4 Etiopská vlajka

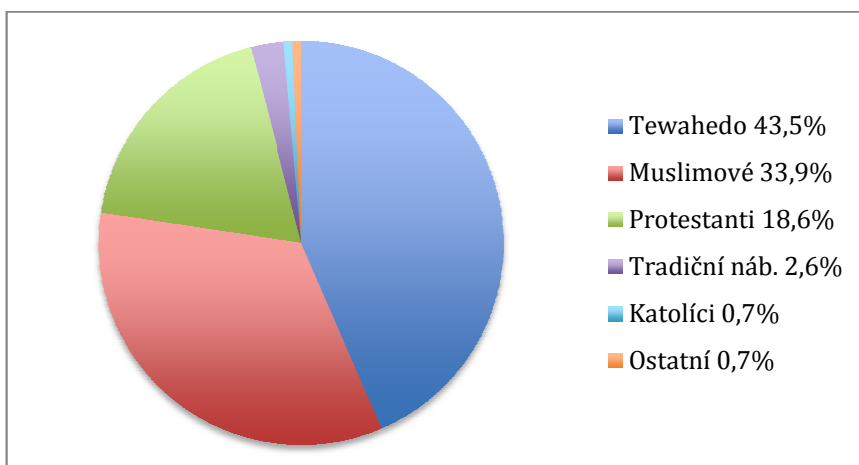

Graf 1 Nejpočetnější etiopská etnika (2014)

Zdroj: <https://www.cia.gov>

Graf 2 Náboženství v Etiopii (2014)

Zdroj: <https://www.cia.gov>

አምሳኛ ዓመት ቁጥር ፩
50th Year — No. 1

አዲስ አበባ ሐምሌ ፲፭ ቀን ፲፱፻፹፫ ዓ.ም.
Addis-Ababa, 22nd July 1991

የኢትዮጵያ ሰላማዊና ዲሞክራሲያዊ ሽግግር ጉባዔ

ነጋሪት ጋዜጣ

PEACEFUL AND DEMOCRATIC TRANSITIONAL CONFERENCE OF ETHIOPIA

NEGARIT GAZETA

የአንዱ ዋጋ 1-80	የኢትዮጵያ ሰላማዊና ዲሞክራሲያዊ ሽግግር ጉባዔ PEACEFUL AND DEMOCRATIC TRANSITIONAL CONFERENCE OF ETHIOPIA	
--------------	---	--

ግ ው ጫ

የኢትዮጵያ የሽግግር ወቅት ቻርተር

ቀጥር ፩

C O N T E N T S

TRANSITIONAL PERIOD CHARTER OF ETHIOPIA

No. 1

ኢትዮጵያን ለአሥራ ሰባት ዓመታት ሲገዛ የቆየው የወታደራዊ አምባገነን መንግሥት መገርሰስ፤ የኢትዮጵያ ሕዝብ አገሩንና መንግሥቱን በዲሞክራሲያዊ መንገድ እንደ አዲስ ለመገንባት የሚችልበትን ዕድል የከፈተ ታሪካዊ ወቅት በመሆኑ፤

በመሠረቱ ወታደራዊው አምባገነን መንግሥት የታደሩ ምዕቅድ መንግሥታት ተቀጥሮ እንደመሆኑ መጠን ውድቀቱ የጭቆናና የአፈናን ዘመን ማክተም በማመልከት ነፃነት፤ የእኩልነት መብቶችና የሁሉም ሕዝቦች የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን መብት መርሆዎች፤ የፖለቲካ፤ የኢኮኖሚ፤ የማኅበራዊ ሕይወት ምሰራሾች የሚሆኑበትን አዲስ ምዕራፍ በመክፈት የኢትዮጵያን ሕዝቦች ከዘመናት የጭቆናና የኋላቀርነት ቀንበር አውጥቶ ደኅንነታቸው የሚጠበቅበትን ሁኔታ ለመፍጠር አስተዋጽኦ የሚያበረክት በመሆኑ፤

የዕድገት መሠረታዊ ሁኔታዎች የሆኑትን ሰላምና መረጋጋት ለማስፈን ማናቸውም ዓይነት የጠላትነት ስሜቶችን ማስወገድ፤ በግጭቶች ምክንያት የተፈጠረ መቆሰል መሻርንና እንዲሁም መልካም ጉርብትናንና የመረዳዳት ግንኙነትን መመሥረት የሚያስፈልግ በመሆኑ፤

ከላይ የተጠቀሱት ሁኔታዎችን ለማሟላትና ፍትሐዊ ሰላምን ለማምጣት ዲሞክራሲያዊ ሥርዓትን ማወጅ አማራጭ የሌለው ግዴታ በመሆኑ፤

ለዚህም ሲባል ባለፈው መንግሥት የተቋቋሙ የመጨቆኛ ተቋሞችን በሙሉ ማፈራረስ፤ የተገፉትን ዜጎች መብቶችና ጥቅሞች በሕዝብ በተመረጠና ለሕዝብም ተጠሪ በሆነ ዲሞክራሲያዊ መንግሥት አማካኝነት ማስከበር፤ ከባብያዊ አድልዎችን ማካከስና ማስቀረት አስፈላጊ በመሆኑ፤

WHEREAS the overthrow of the military dictatorship that has ruled Ethiopia for seventeen years presents a historical moment, providing the Peoples of Ethiopia with the opportunity to rebuild the country and restructure the state democratically;

WHEREAS the military dictatorship was, in essence, a continuation of the previous regimes and its demise marks the end of an era of subjugation and oppression thus starting a new chapter in Ethiopian history in which freedom, equal rights and self-determination of all the peoples shall be the governing principles of political, economic and social life and thereby contributing to the welfare of the Ethiopian Peoples and rescuing them from centuries of subjugation and backwardness;

WHEREAS peace and stability, as essential conditions of development, require the end of all hostilities, the healing of wounds caused by conflicts and the establishment and maintenance of good neighbourliness and co-operation;

WHEREAS for the fulfilment of the aforementioned conditions and for the reign of a just peace, the proclamation of a democratic order is a categorical imperative, and;

WHEREAS to this end, all institutions of repression installed by the previous regimes shall be dismantled, regional prejudices redressed and the rights and interests of the deprived citizens safeguarded by a democratic government elected by and accountable to the People;